

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

В.о. завідувача кафедри,
к.е.н., доцент

_____ **Ольга ГУБАРИК**
« ____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
Облік і контроль матеріальних цінностей на підприємстві
та напрямки їх удосконалення

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

Карина ГРЕБЕНЮК

Науковий керівник,
к.е.н., доцентка

Ольга ЧЕРНЕЦЬКА

науковий ступінь, посада

Дніпро – 2024

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Факультет:** Обліку і фінансів**Кафедра:** Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою**Освітньо-професійна програма:** «Облік і оподаткування»**Спеціальність:** 071 «Облік і оподаткування»**Рівень вищої освіти:** другий (магістерський)**ЗАТВЕРДЖУЮ****В.о. зав. кафедри** _____ **Ольга ГУБАРИК**

« _____ » _____ 202_ р.

ЗАВДАННЯ**Гребенюк Карині Юріївни**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Облік і контроль матеріальних цінностей на підприємстві та напрямки їх удосконалення**Науковий керівник:** Чернецька Ольга Віталіївна, к.е.н., доцентка

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від 11 жовтня 2024 року № 3407**2. Термін подання здобувачем роботи:** 13 грудня 2024 р.**3. Вихідні дані до роботи:** спеціалізована фахова література – наукові статті, матеріали тез міжнародних та вітчизняних конференцій, наукові праці закордонних фахівців з питань обліку і контролю матеріальних цінностей на підприємстві; нормативні акти, що регламентують облік і контроль матеріальних цінностей на підприємстві, облікові дані, статистична та фінансова звітність ТОВ «АРХРОЗВИТОК» м.Дніпро.**4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)**Вступ. Теоретичні засади обліку і контролю матеріальних цінностей на підприємстві. Практичні аспекти обліку матеріальних цінностей та його удосконалення. Удосконалення контролю матеріальних цінностей на підприємстві. Висновки.**5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)**Місце матеріальних цінностей в бізнес-процесах підприємства. Обліково-аналітична та контрольна концепція операцій з матеріальними цінностями на підприємстві. Нормативне регулювання обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями на підприємстві. Основні напрямки діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Динаміка показників доходності діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Динаміка рівня складових оборотних активів ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Динаміка показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «АРХРОЗВИТОК» за період 2019-2023рр. Динаміка рівня питомої ваги матеріальних цінностей в структурі майна ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Аналіз впливу чинників на зміну показників оборотності матеріальних цінностей в ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Показники ефективності використання матеріальних цінностей в ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Напрямки контрольних процедур операцій з матеріальними цінностями. Пропонований тест контролю матеріальних цінностей на підприємстві.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Теоретичні засади обліку і контролю матеріальних цінностей на підприємстві	Березень - квітень - травень 2024р.	
2.	Аналіз фінансово-економічних показників діяльності досліджуваного підприємства	Травень - червень 2024р.	
3.	Практичні аспекти обліку матеріальних цінностей та його удосконалення	Липень - серпень 2024р.	
4.	Удосконалення контролю матеріальних цінностей на підприємстві	Вересень - жовтень 2024р.	
5.	Вступ	Листопад 2024р.	
6.	Висновки	Листопад 2024р.	
7.	Оформлення роботи	Грудень 2024р.	

Здобувач _____
(підпис)Карина ГРЕБЕНЮК
(прізвище та ініціали)Науковий керівник _____
(підпис)Ольга ЧЕРНЕЦЬКА
(прізвище та ініціали)

Зміст

РЕФЕРАТ	5
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ	11
1.1. Економічна сутність матеріальних цінностей на підприємстві	11
1.2. Обліково-аналітична та контрольна концепція операцій з матеріальними цінностями на підприємстві	15
1.3. Нормативне регулювання обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями на підприємстві	19
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	26
2.1. Аналіз фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК»	26
2.2. Організаційні аспекти обліку та облікової політики в ТОВ «АРХРОЗВИТОК»	31
2.3. Стан обліку матеріальних цінностей в досліджуваному підприємстві	33
2.4. Напрямки удосконалення обліку матеріальних цінностей на підприємстві	35
Висновки до розділу 2	38
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ	41
3.1. Аналітичний інструментарій системи контролю матеріальних цінностей в ТОВ «АРХРОЗВИТОК»	41
3.2. Методичні підходи до контролю матеріальних цінностей на підприємстві	46

3.3. Напрямки удосконалення контролю матеріальних цінностей на підприємстві	50
Висновки до розділу 3	53
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

РЕФЕРАТ

Тема: **«Облік і контроль матеріальних цінностей на підприємстві та напрямки їх удосконалення»**

Кваліфікаційна робота містить: 69 с., 10 рис., 5 табл., 61 літературне джерело.

Об'єктом кваліфікаційного дослідження є наявність та рух матеріальних цінностей на підприємстві.

Предметом кваліфікаційного дослідження є сукупність теоретичних, організаційних, прикладних та методичних аспектів обліку і контролю матеріальних цінностей на підприємстві.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних та прикладних аспектів обліку і контролю матеріальних цінностей для розробки практичних рекомендацій з їх удосконалення в досліджуваному підприємстві.

Методи дослідження – теоретичні та емпіричні в поєднанні з системним та синергетичним підходом: методи логічного аналізу, систематизації, опису та узагальнення, спостереження, опитування, причинно-наслідкового зв'язку, статистичні методи.

Розкрито економічну сутність матеріальних цінностей на підприємстві; досліджено обліково-аналітичну та контрольну концепцію операцій з матеріальними цінностями на підприємстві; проаналізовано нормативне регулювання обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями на підприємстві. Проаналізовано фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК»; розкрито організаційні аспекти обліку та облікової політики в ТОВ «АРХРОЗВИТОК»; розкрито стан обліку матеріальних цінностей в досліджуваному підприємстві; запропоновано напрямки удосконалення обліку матеріальних цінностей на підприємстві. Розкрито аналітичний інструментарій системи контролю матеріальних цінностей в ТОВ «АРХРОЗВИТОК»; досліджено методичні підходи до контролю матеріальних цінностей на підприємстві; розроблено напрямки удосконалення контролю матеріальних цінностей на підприємстві.

Результати впроваджені в діяльність ТОВ «АРХРОЗВИТОК» Дніпровського району Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ, МАТЕРІАЛЬНІ ЦІННОСТІ, ПІДПРИЄМСТВО, УДОСКОНАЛЕННЯ

ABSTRACT

Topic: " Accounting and control of material values at the enterprise and directions of their improvement "

The qualification work contains: 69 pages, 10 figures, 5 tables, 61 literary sources.

The object of the qualification study is the presence and movement of material values at the enterprise.

The subject of the qualification study is a set of theoretical, organizational, applied and methodological aspects of accounting and control of material values at the enterprise.

The purpose of the qualification work is to generalize the theoretical and applied aspects of accounting and control of material values to develop practical recommendations for their improvement in the enterprise under study.

Research methods - theoretical and empirical in combination with a systemic and synergistic approach: methods of logical analysis, systematization, description and generalization, observation, survey, cause-and-effect relationship, statistical methods.

The economic essence of material values at the enterprise is revealed; The accounting, analytical and control concept of operations with material values at the enterprise was studied; the regulatory regulation of accounting and control of operations with material values at the enterprise was analyzed. The financial and economic indicators of the activities of LLC "ARKHROZVYTOK" were analyzed; the organizational aspects of accounting and accounting policy at LLC "ARKHROZVYTOK" were revealed; the state of accounting for material values at the enterprise was revealed; directions for improving accounting for material values at the enterprise were proposed. The analytical tools of the material values control system at LLC "ARKHROZVYTOK" were revealed; methodological approaches to controlling material values at the enterprise were studied; directions for improving control of material values at the enterprise were developed.

The results were implemented in the activities of LLC "ARKHROZVYTOK" of the Dniprovsky district of the Dnipropetrovsk region.

KEYWORDS

ACCOUNTING, CONTROL, MATERIAL VALUES, ENTERPRISE, IMPROVEMENT

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Матеріальні цінності використовуються в процесі виробництва продукції, отже, формують витрати підприємства на виробництво одиниці продукції, що чинить вплив на економічну доцільність виробничих процесів та ефективність бізнесу в цілому. Облікове та контрольне забезпечення операцій з матеріальними цінностями чинить вплив на фінансову стабільність, зумовлює оптимізацію витрат матеріальних ресурсів та запобігання ризикам непродуктивних втрат. Завдяки обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями здійснюється моніторинг наявності активів на складах, що дозволяє забезпечити безперебійність процесу виробництва, уникаючи дефіциту та зайвої кількості матеріальних цінностей.

Фахівці спрямовують свою увагу на дослідження питань, пов'язаних з обліком і контролем матеріальних цінностей на підприємстві, в тому числі в процесі управління запасами. Організаційним аспектам обліку і контролю матеріальних цінностей присвячено праці Баланюк І.Ф., Григорів О.О., Іванюк Т.Л. Бондаренко Н., Фелонюк О., Сімон Г.С., Коблянської І.О., Сіренко А.А., Хмелюк А.В., Черненко П.В. Особливості облікового забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві досліджували вчені Артеменко Н.В., Бабенко Л. В., Васильєва В. Г., Коновалова О. В., Польова Т. В., Охрей Т. С., Правдюк Н.Л., Пушкарь І.В., Шишкіна А.П., Шендригоренко М.Т. Практичні аспекти контролю операцій з матеріальними цінностями аналізували фахівці Бондаренко О.М., Руденко Л.О., Височан О., Коркішко В., Меліхова Т.О., Федоров І.О., Сусіденко О. В.

Достатню увагу на управлінський аспект обліку і контролю матеріальних цінностей скеровували вчені Беляєва Л.А., Кучма Л.О. Кулик В., Карпенко Ю., Куць Т., Кондаревич І., Кучмєєв О.О. Саме управління матеріальними цінностями стає основою для розробки напрямків удосконалення обліку і контролю матеріальних цінностей в наукових працях

Візіренко С.В., Шуляк С.А., Гончарук С., Бойко О., Демченко Т. А., Чвертко Л. А., Ізмайлова Я. О., Свірко С. В., Круковської О. В., Шевченко Л. Я., Муляви В. Р., Смалій Ю. О., Бенчак В. І., Польової Т. В. Результати огляду наукової літератури з обліку і контролю матеріальних цінностей підтверджують актуальність теми кваліфікаційного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних та прикладних аспектів обліку і контролю матеріальних цінностей для розробки практичних рекомендацій з їх удосконалення в досліджуваному підприємстві.

Для досягнення зазначеної мети в кваліфікаційній роботі акцентовано увагу на розв'язанні наступних завдань:

- розкрити економічну сутність матеріальних цінностей на підприємстві;
- дослідити обліково-аналітичну та контрольну концепцію операцій з матеріальними цінностями на підприємстві;
- проаналізувати нормативне регулювання обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями на підприємстві;
- проаналізувати фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК»;
- розкрити організаційні аспекти обліку та облікової політики в ТОВ «АРХРОЗВИТОК»;
- розкрити стан обліку матеріальних цінностей в досліджуваному підприємстві;
- запропонувати напрямки удосконалення обліку матеріальних цінностей на підприємстві;
- розкрити аналітичний інструментарій системи контролю матеріальних цінностей в ТОВ «АРХРОЗВИТОК»;
- дослідити методичні підходи до контролю матеріальних цінностей на підприємстві;

- розробити напрямки удосконалення контролю матеріальних цінностей на підприємстві.

Об'єктом кваліфікаційного дослідження є наявність та рух матеріальних цінностей на підприємстві.

Предметом кваліфікаційного дослідження є сукупність теоретичних, організаційних, прикладних та методичних аспектів обліку і контролю матеріальних цінностей на підприємстві.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань кваліфікаційного дослідження було використано теоретичні та емпіричні в поєднанні з системним та синергетичним підходом. Теоретичні аспекти обліку і контролю матеріальних цінностей на підприємстві було визначено за допомогою методів логічного аналізу, систематизації, опису та узагальнення. Прикладні аспекти досліджено завдяки спостереженню, опитуванню, причинно-наслідковому зв'язку, статистичним методам.

Наукова новизна одержаних результатів виокремлена з розроблених практичних рекомендацій з удосконалення обліку і контролю матеріальних цінностей в досліджуваному підприємстві і полягає в наступному:

удосконалено:

- документальне забезпечення операцій з матеріальними цінностями шляхом інтеграції даних між складським господарством, логістичною та фінансовою системою в контексті наявності, руху матеріальних цінностей та витрат на закупівлю та транспортування в Відомості обліку матеріальних цінностей;

- методичний підхід до контролю матеріальних цінностей на підприємстві шляхом пропонованого тесту для оптимізації системи управління матеріальними цінностями в контексті усунення ризиків втрат, скорочення витрат на закупівлю й зберігання, адаптації до змін в бізнес-середовищі, дотримання вимог щодо облікового забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей;

дістало подальшого розвитку:

- організаційний підхід до ефективного контрольного забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві в частині розробленого алгоритму дій для моніторингу та оптимізації витрат на їх закупівлю та зберігання, уникнення надлишків, випадків псування та понаднормативного використання матеріальних цінностей, а також підвищення ефективності бізнес-діяльності суб'єкта підприємництва вцілому;

- управлінський аспект обліку матеріальних цінностей на підприємстві за допомогою інтеграції в комп'ютерну програму спеціальної форми управлінського звіту «Релевантні витрати на замовлення та зберігання матеріальних цінностей» для визначення оптимальної кількості замовлень партій необхідних цінностей з огляду на найнижчий розмір релевантних витрат на їх замовлення та зберігання.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Висновки з кваліфікаційного дослідження стали основою для представлення доповіді на II Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (м. Дніпро, ДДАЕУ, 30-31 жовтня 2024 р.).

Публікації. Окремі здобутки під час кваліфікаційного дослідження стали основою для формування 2 наукових праць: 1 наукової статті у фаховому журналі та 1 тези доповідей на науково-практичній конференції.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 61 найменування. Загальний обсяг роботи складає 69 сторінок комп'ютерного тексту, робота містить 5 таблиць та 10 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Економічна сутність матеріальних цінностей на підприємстві

Матеріальні цінності є основою для ефективного бізнесу будь-якого суб'єкта підприємництва, оскільки завдяки їх використанню здійснюються всі виробничі процеси на підприємстві. Наявність матеріальних цінностей сприяє задоволенню виробничих потреб на підприємстві та забезпечує безперервність бізнес-процесів. На законодавчому рівні поняття «матеріальні цінності» врегульовано в Листі Міністерства фінансів України №31-34000-20-16/3985 від 28.02.2007р., зокрема, «офіційне визначення терміну "товарно-матеріальні цінності" відсутнє. Термін "товарно-матеріальні цінності" за економічним змістом відповідає терміну "запаси"» [59].

Вчені відзначають важливу роль матеріальних цінностей в бізнес-процесі та приділяють окрему увагу дослідженням, присвяченим теоретичним та практичним аспектам обліку і контролю матеріальних цінностей на підприємстві. Зокрема, вчені Мошковська О. та Лахно К. зауважують, що «виробничі запаси займають вагомe місце у складі майна та відіграють найважливішу роль серед активів підприємства» [29]. Фахівчині Бабенко Л. В., Васильєва В. Г. та Коновалова О. В. відзначають, що «основою виробництва в будь-якій галузі економіки є неперервність, наявність, постачання й розмір виробничих запасів, товарно-матеріальних цінностей» [2]. Фахівчині Бондаренко Н. та Фелонюк О. наголошують, що «за сучасних економічних умов виробничі запаси забезпечують постійність, ритмічність та безперервність діяльності кожного підприємства, завдяки чому гарантується його економічна безпека» [5].

Фахівчиня Правдюк Н.Л. акцентує увагу на використанні в бізнесі товарно-матеріальних цінностей і визначає їх як частку в оборотних активах

підприємства. Фахівчиня відзначає наступний склад товарно-матеріальних цінностей: «сировина й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби, незавершене виробництво, власна готова продукція, придбані товари, малоцінні та швидкозношувані предмети, молодняк тварин і тварини на відгодівлі та інші» [41]. Підтримуємо думку вченої щодо призначення зазначених цінностей «для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб; придбання та утримання підприємством з метою подальшого продажу» [41].

До складу матеріальних цінностей вчені Рубан Л.О. та Яковенко Т.І. відносять запаси, «які перебувають на підприємстві у вигляді складських запасів основних та допоміжних матеріалів, а також палива, запасних частин, зворотних відходів, тари та інших матеріалів» [47]. Вчені наголошують, що матеріальні цінності можуть бути «придбані зі сторони або самостійно виготовлені й призначені для використання як у виробничому процесі, так і для будь-яких інших потреб підприємства» [47] і акцентують увагу на повному споживанні ресурсів протягом одного операційного циклу.

Фахівці Бондаренко О. М. та Тітаренко А. Д. відзначають, що «запаси - узагальнене поняття, яке включає в себе і матеріальні ресурси, і предмети праці, і засоби праці, і предмети споживання, і товари» [8]. Підтримуємо думку вчених, що між зазначеними складовими категорії матеріальних цінностей є певний взаємозв'язок. Фахівці Шевченко Л.Я. та Мулява В.Р. трактують матеріальні цінності як «основну частину активів організації, яку використовують у вигляді сировини чи матеріалів для виробництва певної продукції, що призначена для продажу, надання послуг чи виконання робіт» [57].

Матеріальні цінності використовуються в процесі виробництва продукції, отже, формують витрати підприємства на виробництво одиниці продукції, що чинить вплив на економічну доцільність виробничих процесів та ефективність бізнесу в цілому. Цієї думки також дотримується фахівчиня Степаненко О. І., на її думку «матеріально-сировинні ресурси активно

використовуються у виробничих бізнес-процесах, вони є базою носіїв прямих матеріальних витрат у структурі собівартості готової продукції» [50]. Вчена акцентує увагу, що «від їх ефективного управління залежить конкурентоздатність суб'єкта господарювання та величина його результатів діяльності» [50].

Фахівчиня Степаненко О. І. розмежовує економічний та обліковий підхід до визначення сутності матеріальних цінностей, зокрема, матеріальні цінності вчена аналізує, «як матеріальний потік у певний проміжок часу, і як матеріальні цінності, які задіяні у виробничому процесі» [50]. Повністю погоджуємось з зазначеним твердженням, адже в процесі формування матеріального потоку на підприємстві акцент робиться на визначенні оптимальної кількості матеріальних цінностей, водночас використання матеріальних цінностей в процесі виробництва формує собівартість продукції, тому акцент системи менеджменту зміщується на оптимізацію вартісного критерію. Фахівчині Бондаренко Н. та Фелонюк О. акцентують, що «умовою безперервного здійснення основних процесів на виробничому підприємстві є створення певних запасів сировини, матеріалів, палива та ін.» [5]. На оптимізації рівня забезпеченості матеріальними цінностями також наголошують вчені Бондаренко О. М. та Тітаренко А. Д., зазначаючи, що «головним аспектом, що гарантує успішне ведення бізнесу, виступає достатня кількість запасів у наявності підприємства» [8].

Вчені Куць Т.В. та Кондаревич І.Б. акцентують на певних характерних особливостях використання матеріальних цінностей в господарському процесі, які розкривають їх сутність та призначення в бізнесі (рис. 1.1). Наявність достатньої кількості сировинного ресурсу підтримує безперебійність бізнес-процесів і дозволяє уникнути виробничих витрат. Саме участь матеріальних цінностей в формуванні продукції у вигляді собівартості дозволяє оцінити вигоди від виробництва. Тому можемо стверджувати, що використання матеріальних цінностей впливає на конкурентоспроможність, адже оптимізація процесів закупівлі та зберігання матеріальних цінностей

дозволяє знизити виробничі витрати, швидко реагувати на зміни попиту на ринку та забезпечує фінансову стабільність суб'єкта підприємництва.

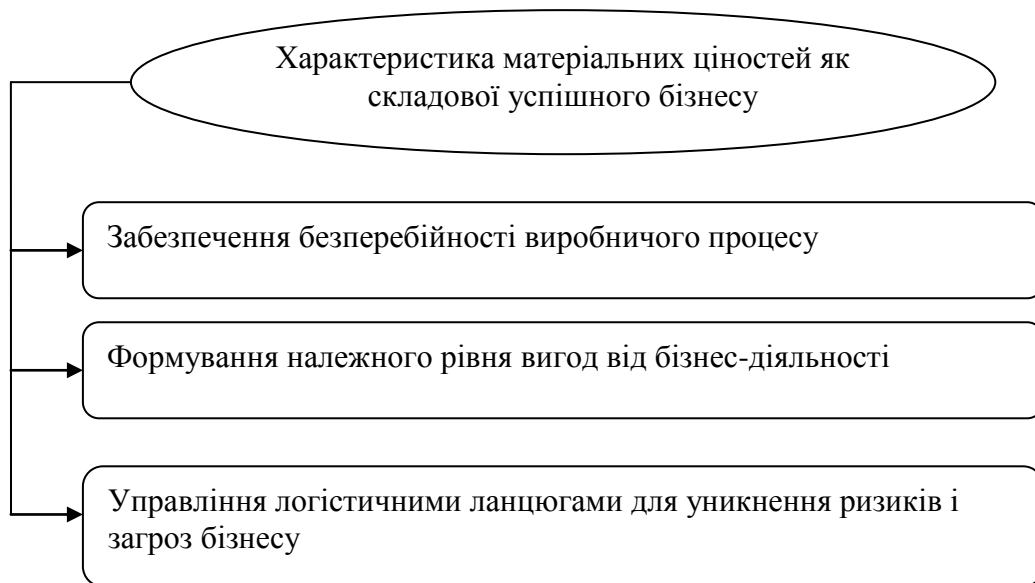

Рис. 1.1. Місце матеріальних цінностей в бізнес-процесах підприємства
Джерело: складено автором за матеріалами [25]

Таким чином, матеріальні цінності – це ресурси та засоби, які мають економічну цінність в процесі використання у виробництві продукції, наданні послуг чи виконанні робіт та інших бізнес-цілях суб'єкта підприємництва. Матеріальні ресурси є невід'ємною складовою бізнес-середовища окремого суб'єкта підприємництва, що має вплив на всі аспекти бізнес-діяльності, формуючи тим самим ефективність та конкурентоспроможність підприємства. Важливого значення для забезпечення фінансової стабільності підприємства є управління матеріальними цінностями, починаючи з планування необхідної кількості для безперебійності процесу виробництва, до оптимізації витрат матеріальних ресурсів в бізнес-процесах.

1.2. Обліково-аналітична та контрольна концепція операцій з матеріальними цінностями на підприємстві

Обліково-аналітична та контрольна концепція операцій з матеріальними цінностями на підприємстві містить комплекс підходів та відповідний інструментарій для потреб ефективного управління матеріальними ресурсами, зокрема, оптимізації процесів їх закупівлі, зберігання й витрачання в процесі виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг. Облікове та контрольне забезпечення операцій з матеріальними цінностями чинить вплив на фінансову стабільність, зумовлює оптимізацію витрат матеріальних ресурсів та запобігання ризикам непродуктивних втрат.

Підтримуємо думку вченого Шендригоренко М.Т., що «раціональна організація обліку, оподаткування і контролю (зовнішнього і внутрішнього) операцій із надходження та руху виробничих запасів підприємства є основою його розвитку та забезпечення безперебійного функціонування» [58]. Фахівці Бондаренко О. М. та Тітаренко А. Д. акцентують увагу, що «якщо раціонально використовувати ці оборотні активи, здійснювати контроль за їх рухом, правильно вести бухгалтерський облік, можна досягти позитивного фінансового результату» [8]. Фахівчині Бабенко Л. В., Васильєва В. Г. та Коновалова О. В. акцентують увагу, що «перехід діяльності економічних суб'єктів на ринкові відносини об'єктивно потребує зміни бухгалтерського обліку та наближення його до міжнародних стандартів, правильної організації бухгалтерського обліку виробничих запасів» [2].

Фахівчиня Степаненко О. І. наголошує, що «виробничі запаси в системі бухгалтерського обліку є більш конкретизованими, мають менше розбіжностей в з'ясуванні їх економічної природи» [50], підтримуємо думку, що «даний вид оборотних активів має чітке нормативно-правове регулювання в частині їх визнання, оцінки та облікового відображення» [50]. Фахівчиня Правдюк Н.Л. відзначає, що «інформаційна роль обліку в

управлінні запасами є досить важливою ланкою. Це пов'язано з високим рівнем конкурентоздатності продукції, адже запаси є необхідною складовою вартості продукції» [41].

На думку фахівців Шевченко Л.Я. та Муляви В.Р. метою обліку матеріальних цінностей є «дослідження методик оцінки бухгалтерського обліку запасів для прийняття ефективних управлінських рішень щодо збереження сировини та матеріалів, раціонального використання ресурсів, оптимізації матеріальних витрат» [57]. Вчені відзначають багатогранність та складність облікового забезпечення операцій з матеріальними цінностями на підприємстві і наголошують, що «ефективне використання матеріалів у виробництві є важливою умовою для правильного обліку запасів» [57]. На якості облікового забезпечення операцій з матеріальними цінностями також наголошують фахівці Гончарук С. та Бойко О., що «дозволяє забезпечити належну якісну інформованість про їх наявність та рух, що допомагає підприємствам надати вірну інформацію стосовно свого фінансового стану та результатів діяльності» [11].

Фахівці Ізмайлов Я. О. та Свірко С. В. Наголошують, що «формування узгоджених потоків інформації забезпечить одночасне задоволення потреби підприємства в належним чином контрольованій системі бухгалтерського та управлінського обліку запасів та в достовірній звітності» [17]. Погоджуємось з думкою фахівчинь Бабенко Л. В., Васильєвої В. Г. та Коновалової О. В., що «бухгалтерський облік має забезпечити контроль за залишками, надходженням і витратами виробничих запасів на складі, що є важливою умовою для забезпечення збереження власності підприємств» [2]. На необхідності внутрішньогосподарського контролю за використанням матеріальних цінностей в бізнес-процесах наголошують фахівці Мошковська О. та Лакно К., основне призначення якого «полягає в безперервному нагляді за ефективним і доцільним використанням виробничих запасів» [29].

Фахівчині Бондаренко Н. та Фелонюк О. акцентують, що «контроль за зберіганням та використанням виробничих запасів мінімізує ризик

банкрутства, покращує ефективність та точність обліку для стабілізації та підвищення ефективності діяльності підприємства в цілому» [5]. Підтримуємо думку фахівчинь Беляєвої Л.А. та Кучми Л.О., що «важливим елементом діяльності підприємства є наявність постійного контролю за рівнем виробничих запасів, а також аналіз використання, що поглиблює пошуки резервів підвищення ефективності виробництва» [4].

В системі менеджменту підприємства важливим є використання інформаційного ресурсу для потреб управління матеріальними цінностями завдяки аналітичному інструментарію. На важливості цього аспекту системи менеджменту на підприємстві акцентують увагу вчені Куць Т.В. та Кондаревич І.Б., адже, на їх думку, «обліково-аналітична складова щодо формування, використання та зберігання виробничих запасів є необхідною для забезпечення управління запасами» [25].

Облікове відображення операцій з матеріальними цінностями передбачає їх документальне оформлення для відстеження руху матеріалів, деталізацію інформації за допомогою системи аналітичного обліку в розрізі окремих класифікаційних ознак (матеріали, сировина, будівельні матеріали тощо) та інвентаризацію для попередження ризиків зловживань (розкрадання, неналежне зберігання та псування тощо).

Завдяки обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями здійснюється моніторинг наявності активів на складах, що дозволяє забезпечити безперебійність процесу виробництва, уникаючи дефіциту та зайвої кількості матеріальних цінностей. На основі облікових даних та відповідного аналітичного інструментарію здійснюється розрахунок потреби в матеріалах. Ефективне управління процесом закупівлі дозволяє обирати надійних постачальників з вигідними умовами співпраці та зменшити витрати на логістику та зберігання матеріальних цінностей.

Контрольні процедури забезпечують прозорість операцій з руху матеріальних цінностей на підприємстві, моніторинг ефективності витрачання запасів та дозволяють організувати належні умови зберігання

матеріальних цінностей. Перевірка оформлення документів, дотримання вимог законодавства, надійності умов зберігання, рівень витрачання цінностей у виробництві є важливою ланкою системи управління запасами на підприємстві.

Вищеперераховані складові обліково-аналітичної та контрольної концепції операцій з матеріальними цінностями на підприємстві узагальнено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Обліково-аналітична та контрольна концепція операцій з матеріальними цінностями на підприємстві

Відзначимо, що зазначені складові обліково-аналітичної та контрольної системи на підприємстві сприяють оптимізації витрат матеріальних цінностей, підвищенню точності звітності щодо наявних активів та зниженню ризиків зловживань на підприємстві. Використання спеціалізованого ІТ-інструментарію дозволить автоматизувати процеси обліку, аналізу та контролю операцій з матеріальними цінностями для забезпечення прозорості та оперативності прийняття управлінських рішень.

Таким чином, обліково-аналітична та контрольна концепція операцій з матеріальними цінностями на підприємстві містить комплекс підходів та відповідний інструментарій для потреб ефективного управління матеріальними ресурсами. Завдяки обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями здійснюється моніторинг наявності активів на складах, що дозволяє забезпечити безперебійність процесу виробництва, уникаючи дефіциту та зайвої кількості матеріальних цінностей. На основі облікових даних та відповідного аналітичного інструментарію здійснюється розрахунок потреби в матеріалах. Наведені складові обліково-аналітичної та контрольної системи на підприємстві сприяють оптимізації витрат матеріальних цінностей, підвищенню точності звітності щодо наявних активів та зниженню ризиків зловживань на підприємстві.

1.3. Нормативне регулювання обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями на підприємстві

Нормативне регулювання обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями на підприємстві є важливою складовою системи менеджменту, що забезпечує точність, повноту та своєчасність інформаційних ресурсів. Зазначене регулювання ґрунтується на основі чинних нормативних актів в сфері регламентації підприємницької діяльності (при формуванні договірних взаємовідносин для постачання та використання матеріальних цінностей),

облікової діяльності (документального оформлення операцій з матеріальними цінностями та відображення у відповідних регістрах синтетичного й аналітичного обліку) на державному та міжнародному рівнях, а також локальних правил (на рівні окремого суб'єкта підприємництва) та внутрішніх положень щодо облікової політики підприємства в частині операцій з матеріальними цінностями.

Фахівчиня Шендригоренко М.Т. відзначає, що «правовою основою ведення бухгалтерського обліку й аудиту є сукупність законодавчих, нормативних актів, що регулюють фінансово-господарську діяльність на підприємствах усіх форм власності» [58]. Серед комплексу нормативного забезпечення фахівчиня виділяє «документи Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів, Державного комітету статистики, Державної фіскальної служби, Національного банку України та інших державних органів» [58]. Зазначеними нормативними актами визначаються об'єкти та методику обліку в операціях з матеріальними ресурсами, а також об'єкти контрольних процедур та методичні підходи перевірки операцій з матеріальними цінностями.

Вчені Польова Т. В. та Охрей Т. С. акцентують увагу на локальному нормативному регулюванні на рівні окремого суб'єкта підприємництва. Відповідно до законодавства підприємства мають певну самостійність у виборі моделі обліку операцій з матеріальними цінностями, яку мають зафіксувати у вигляді локального нормативного документа про облікову політику, зокрема, в частині «визначення критеріїв визнання, методів оцінки, розроблення робочого плану рахунків, методів обліку оприбуткування і списання та відображення у звітності показників для інформаційного забезпечення керівництва й власників» [39].

Важливість внутрішнього нормативного регулювання зумовлена не лише особливостями діяльності окремого підприємства, які мають бути в основі формування якісно деталізованого та повного облікового ресурсу, але й динамічним розвитком нормативного регулювання. Підтримуємо думку

фахівчині Шендригоренко М.Т., що «зміни до законодавчих актів і нормативних документів вимагають від керівництва суб'єкта господарювання оперативного реагування для ведення ефективного облікового процесу та внутрішнього контролю (аудиту)» [58]. Отже, на підприємстві потрібно обґрунтовано підійти до формування облікової політики.

Виокремлені аспекти нормативного регулювання обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями на підприємстві узагальнено на рис. 1.3.

До складу нормативного регулювання обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями на державному рівні можна віднести Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [43], в якому наголошено про необхідність облікового забезпечення операцій з матеріальними цінностями та визначено порядок відображення їх вартості в фінансовій звітності; НП(С)БО 9 «Запаси» [32], який регламентує методичні підходи до оцінки матеріальних цінностей, та загальні правила обліку запасів, а також НП(С)БО 16 «Витрати» [33], який регламентує склад витрат матеріальних цінностей в процесі виробництва.

Серед нормативних актів рекомендаційного та інструктивного порядку можна віднести Методичні рекомендації 2 «Запаси» [45], в яких регламентовано методичні підходи до обліку операцій з матеріальними цінностями, та Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [38], в якому визначено методичні підходи до інвентаризації матеріальних цінностей. Відмітимо, що для документального забезпечення операцій з матеріальними цінностями суб'єкти підприємництва можуть використовувати форми, розроблені самостійно з врахуванням вимог Положення № 88 «Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» [37], типові форми, наведені в скасованих нормативних актах, присвячених документальному оформленню руху запасів, а також форми, наведена в Методичних рекомендаціях № 929 «Щодо

застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку виробничих запасів в сільськогосподарських підприємствах» [28].

Рис. 1.3. Нормативне регулювання обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями на підприємстві

До локального нормативного регулювання належить Наказ про облікову політику підприємства, який визначає на локальному рівні обрані для застосування в обліку підприємства методи оцінки запасів, особливості

документообігу та аналітичного обліку операцій з матеріальними цінностями на підприємстві, а також внутрішні локальні акти щодо інвентаризації матеріальних цінностей, зокрема, накази про призначення інвентаризаційної комісії, графік проведення інвентаризації тощо.

Таким чином, нормативне регулювання обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями на підприємстві ґрунтується на основі чинних нормативних актів в сфері регламентації підприємницької діяльності (при формуванні договірних взаємовідносин для постачання та використання матеріальних цінностей), облікової діяльності (документального оформлення операцій з матеріальними цінностями та відображення у відповідних регістрах синтетичного й аналітичного обліку) на державному та міжнародному рівнях, а також локальних правил (на рівні окремого суб'єкта підприємництва) та внутрішніх положень щодо облікової політики підприємства в частині операцій з матеріальними цінностями. Дотримання вимог нормативного регулювання сприятиме підвищенню прозорості показників ефективності бізнесу, управління запасами й контролю операцій з матеріальними цінностями для забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва.

Висновки до розділу 1.

1. Матеріальні цінності – це ресурси та засоби, які мають економічну цінність в процесі використання у виробництві продукції, наданні послуг чи виконанні робіт та інших бізнес-цілях суб'єкта підприємництва. Матеріальні цінності використовуються в процесі виробництва продукції, отже, формують витрати підприємства на виробництво одиниці продукції, що чинить вплив на економічну доцільність виробничих процесів та ефективність бізнесу в цілому. В процесі формування матеріального потоку на підприємстві акцент робиться на визначенні оптимальної кількості

матеріальних цінностей, водночас використання матеріальних цінностей в процесі виробництва формує собівартість продукції, тому акцент системи менеджменту зміщується на оптимізацію вартісного критерію.

2. Матеріальні ресурси є невід'ємною складовою бізнес-середовища окремого суб'єкта підприємництва, що має вплив на всі аспекти бізнес-діяльності, формуючи тим самим ефективність та конкурентоспроможність підприємства. Наявність матеріальних цінностей сприяє задоволенню виробничих потреб на підприємстві та забезпечує безперервність бізнес-процесів. Використання матеріальних цінностей впливає на конкурентоспроможність, адже оптимізація процесів закупівлі та зберігання матеріальних цінностей дозволяє знизити виробничі витрати, швидко реагувати на зміни попиту на ринку та забезпечує фінансову стабільність суб'єкта підприємництва. Важливого значення для забезпечення фінансової стабільності підприємства є управління матеріальними цінностями, починаючи з планування необхідної кількості для безперебійності процесу виробництва, до оптимізації витрат матеріальних ресурсів в бізнес-процесах.

3. Обліково-аналітична та контрольна концепція операцій з матеріальними цінностями на підприємстві містить комплекс підходів та відповідний інструментарій для потреб ефективного управління матеріальними ресурсами, зокрема, оптимізації процесів їх закупівлі, зберігання й витрачання в процесі виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг. Облікове та контрольне забезпечення операцій з матеріальними цінностями чинять вплив на фінансову стабільність, зумовлює оптимізацію витрат матеріальних ресурсів та запобігання ризикам непродуктивних втрат.

4. Завдяки обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями здійснюється моніторинг наявності активів на складах, що дозволяє забезпечити безперебійність процесу виробництва, уникаючи дефіциту та зайвої кількості матеріальних цінностей. На основі облікових даних та відповідного аналітичного інструментарію здійснюється розрахунок потреби

в матеріалах. Наведені складові обліково-аналітичної та контрольної системи на підприємстві сприяють оптимізації витрат матеріальних цінностей, підвищенню точності звітності щодо наявних активів та зниженню ризиків зловживань на підприємстві.

5. Нормативне регулювання обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями на підприємстві ґрунтується на основі чинних нормативних актів в сфері регламентації підприємницької діяльності (при формуванні довірчих взаємовідносин для постачання та використання матеріальних цінностей), облікової діяльності (документального оформлення операцій з матеріальними цінностями та відображення у відповідних регістрах синтетичного й аналітичного обліку) на державному та міжнародному рівнях, а також локальних правил (на рівні окремого суб'єкта підприємництва) та внутрішніх положень щодо облікової політики підприємства в частині операцій з матеріальними цінностями. Дотримання вимог нормативного регулювання сприятиме підвищенню прозорості показників ефективності бізнесу, управління запасами й контролю операцій з матеріальними цінностями для забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Аналіз фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК»

Досліджуване підприємство – це товариство з обмеженою відповідальністю «АРХРОЗВИТОК». Це вітчизняне підприємство, яке займається виконанням робіт та наданням послуг з проєктування, будівництва та інженерно-архітектурного консалтингу. Фахівці підприємства працюють над розробкою та реалізацією проєктів, починаючи зі створення концепції, проєктування та оформлення дозвільних документів і закінчуючи наглядом за виконанням будівельних робіт. Основні напрямки діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК» наведено на рис. 2.1.

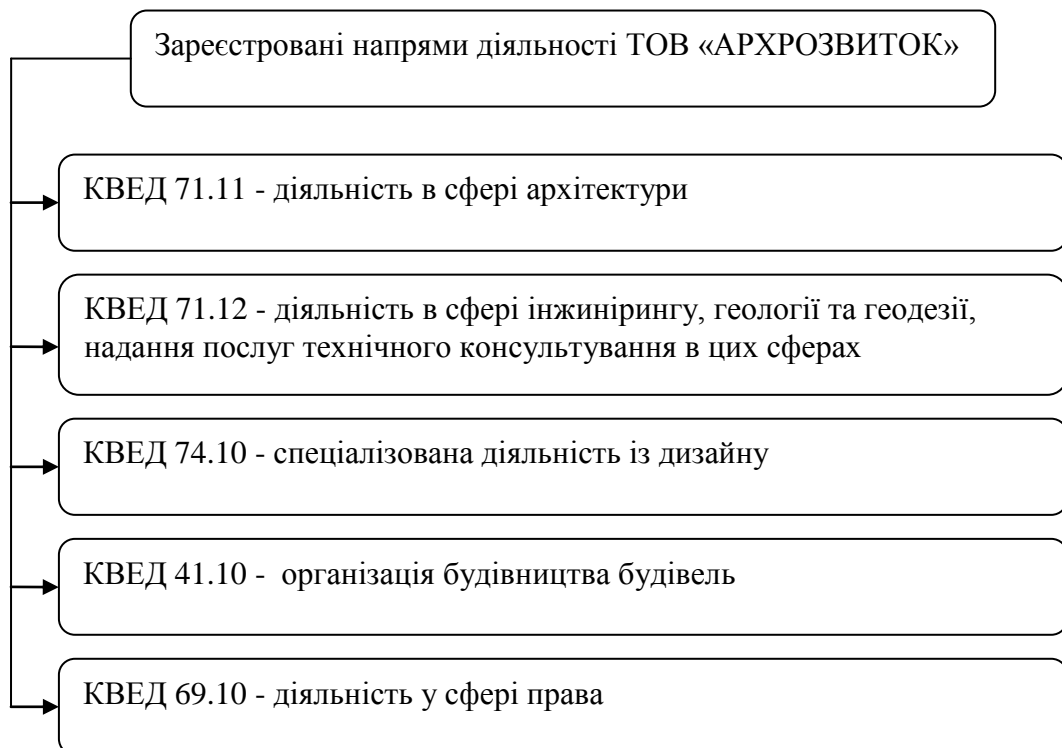

Рис. 2.1. Основні напрямки діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК»

Діяльність ТОВ «АРХРОЗВИТОК» в сфері архітектури включає розробку концепції житлових, комерційних, громадських та індустріальних об'єктів, створення ескізів та візуалізації проєктів для чіткого уявлення замовниками про майбутній об'єкт, комплексне проєктування будівельних конструкцій з огляду на сучасні тенденції в архітектурі та вимоги екологічних стандартів. ТОВ «АРХРОЗВИТОК» також надає послуги інженерного консалтингу, зокрема, надає консультації щодо оптимізації витрат та підвищення енергоефективності будівельних проєктів, розробки мереж опалення, водопостачання, каналізації, вентиляції та кондиціонування. Особливу увагу ТОВ «АРХРОЗВИТОК» приділяє консультаціям в сфері будівельного права, зокрема, надає послуги з оформлення дозвільної документації для потреб будівництва.

ТОВ «АРХРОЗВИТОК» також здійснює діяльність з організації будівництва, а саме: координує процес будівництва, взаємодіє з підрядниками, контролює якість виконання будівельних робіт та забезпечує їх відповідність проєктній документації, здійснює нагляд за проєктом до завершення будівництва на предмет забезпечення відповідності початковому ескізу. Проєкти, розроблені ТОВ «АРХРОЗВИТОК», враховують вимоги екологічного законодавства щодо зменшення негативного впливу на довкілля, інтеграції енергоефективних технологій, використання відновлювальних джерел енергії та використання екологічних матеріалів. Окремі проєкти ТОВ «АРХРОЗВИТОК» пов'язані з реконструкцією та реставрацією будівель, збереженням історичних будівель, їх адаптацією до сучасних умов експлуатації, збереженням архітектурної спадщини з врахуванням сучасних стандартів будівництва.

Досліджуване підприємство - ТОВ «АРХРОЗВИТОК» - виконує роботи та надає послуги з проєктування та супроводу будівництва різних типів об'єктів, включаючи багатоквартирні будинки, офісні центри, торгові комплекси та промислові споруди. Професійний підхід та досвід підприємства дозволяє забезпечувати високий рівень якості виконання робіт

та задоволення потреб замовників. Проаналізуємо фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК» за період 2019-2023 рр. На рис. 2.2. візуалізовано динаміку показників доходності діяльності досліджуваного підприємства.

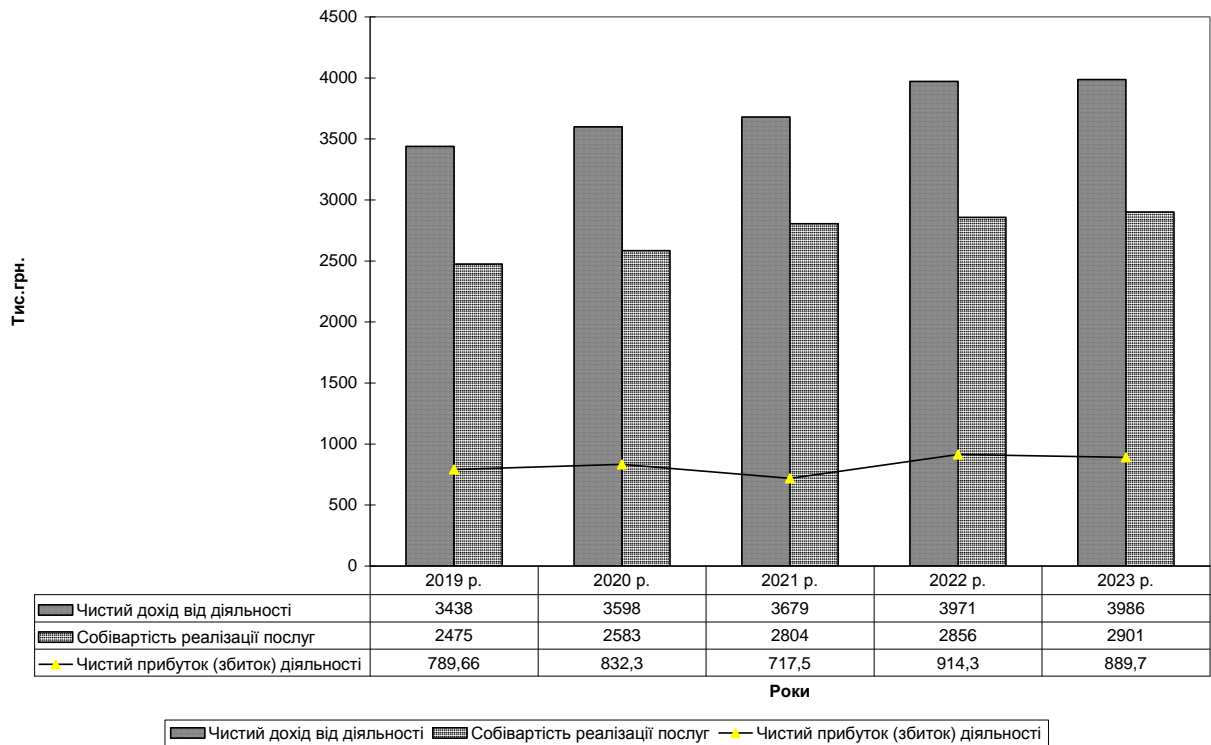

Рис. 2.2. Динаміка показників доходності діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК»

Як бачимо з рисунку, в період з 2019 року по 2023 рік спостерігається тенденція до динамічного, хоч і несуттєвого зростання показника чистого доходу від діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Рівень собівартості наданих послуг також має тенденцію до поступового зростання, що свідчить про підвищення рівня витрат діяльності та обсягів діяльності. Рівень прибутку залишається відносно стабільним протягом аналізованого періоду в межах 700-900 тис. грн. Відсутність різких коливань цього показника свідчить про стабільний фінансовий стан та контрольовану рентабельність діяльності попри зміни в бізнес-середовищі.

На рис. 2.3 наведено структуру оборотних активів ТОВ «АРХРОЗВИТОК» та динаміку рівня окремих складових, зокрема, вартості матеріальних цінностей, суми поточної дебіторської заборгованості та грошових коштів за період 2019-2023 рр.

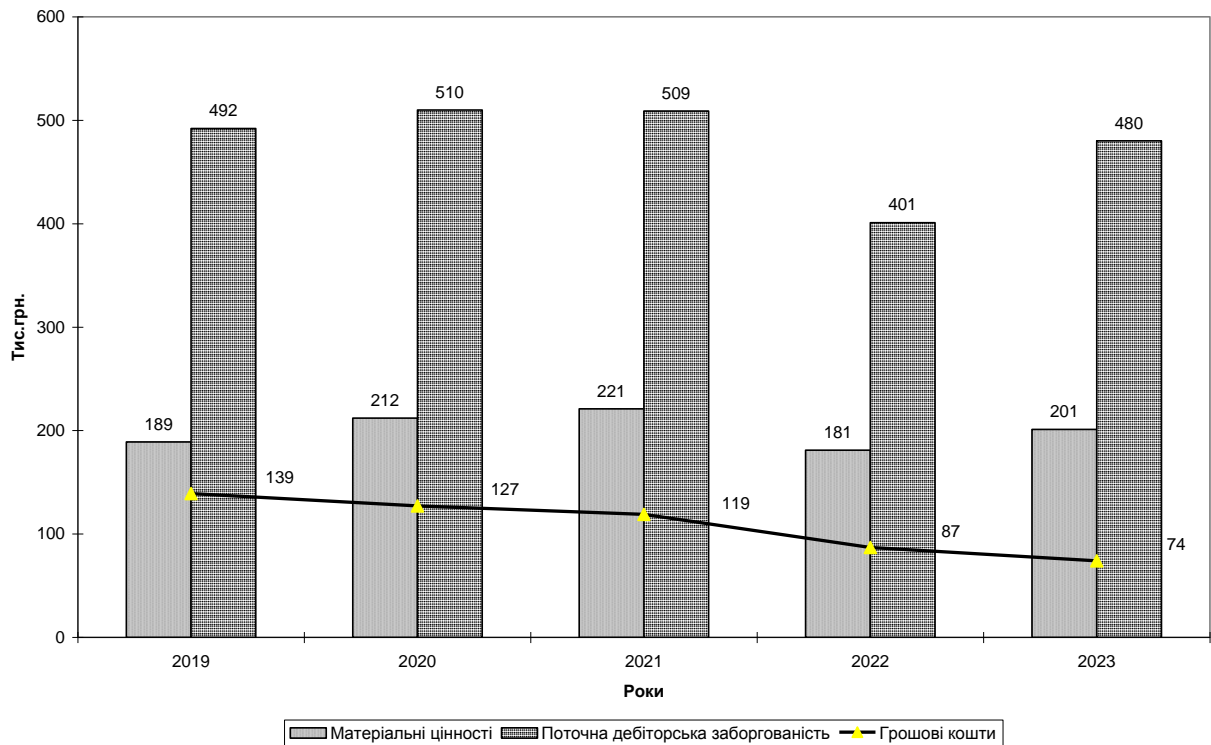

Рис. 2.3. Динаміка рівня складових оборотних активів ТОВ «АРХРОЗВИТОК»

Як бачимо з рисунку, вартість матеріальних цінностей за період 2019-2022 рр. має певні коливання, зокрема, протягом 2020-2021 рр відбувається збільшення запасів до рівня 509-510 тис. грн., проте кризові умови 2022 року (повномасштабна війна в країні) зумовили зменшення запасів, проте в 2023 році відбулась певна адаптація до зовнішніх умов бізнесу і в 2023 році спостерігається стабілізація діяльності. Про нестабільність в розрахунках з замовниками робіт та послуг свідчить також і рівень дебіторської заборгованості, а саме, певні коливання. Спад діяльності також можна прослідкувати завдяки рівню дебіторської заборгованості в 2022 році.

Зниження суми грошових коштів свідчить про недостатній рівень ліквідності та платоспроможність ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Отже, доцільним для досліджуваного підприємства є розробка заходів з управління грошовими потоками та оптимізації оборотності дебіторської заборгованості.

На рис. 2.4. наведено динаміку показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «АРХРОЗВИТОК» за період 2019-2023рр.

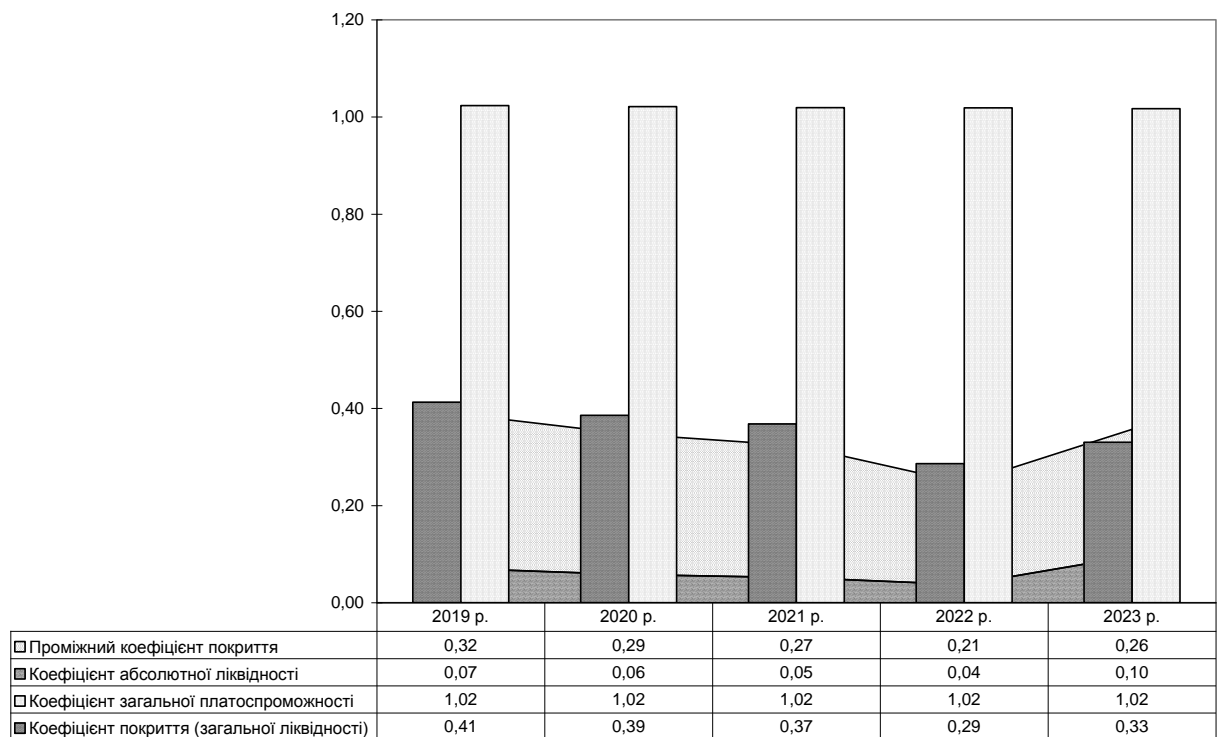

Рис. 2.4. Динаміка показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «АРХРОЗВИТОК» за період 2019-2023рр.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом 2019-2022 рр. має тенденцію до поступового зниження, що свідчить про зниження спроможності підприємства покривати свої зобов'язання власними найбільш ліквідними активами, проте в 2023 році показник абсолютної ліквідності підвищується, що означає адаптацію до сучасних (воєнних) умов ведення бізнесу та покращення фінансового становища. Проте загальний рівень платоспроможності свідчить про недостатню можливість покривати свої

витрати власними ресурсами, що пов'язано з кризовими умовами (повномасштабна війна в країні та близькість до місць активних бойових дій), отже, вимагає розробки заходів для фінансової гнучкості та стабілізації фінансового стану в довгостроковій перспективі.

Таким чином, ТОВ «АРХРОЗВИТОК» виконує роботи та надає послуги з проектування та супроводу будівництва різних типів об'єктів, включаючи багатоквартирні будинки, офісні центри, торгові комплекси та промислові споруди. Професійний підхід та досвід підприємства дозволяє забезпечувати високий рівень якості виконання робіт та задоволення потреб замовників. Рівень прибутку залишається відносно стабільним протягом аналізованого періоду в межах 700-900 тис. грн. Відсутність різких коливань цього показника свідчить про стабільний фінансовий стан та контрольовану рентабельність діяльності попри зміни в бізнес-середовищі. Загальний рівень платоспроможності свідчить про недостатню можливість покривати свої витрати власними ресурсами, що пов'язано з кризовими умовами (повномасштабна війна в країні та близькість до місць активних бойових дій), отже, вимагає розробки заходів для фінансової гнучкості та стабілізації фінансового стану в довгостроковій перспективі.

2.2. Організаційні аспекти обліку та облікової політики в ТОВ «АРХРОЗВИТОК»

Облікова політика ТОВ «АРХРОЗВИТОК» забезпечує точне та своєчасне відображення господарських операцій в обліку та сприяє ефективному управлінню фінансовими ресурсами, що відображається на економічному розвитку бізнесу. Облікова політика ТОВ «АРХРОЗВИТОК» враховує особливості діяльності в архітектурному проектуванні та будівельному консалтингу, а також вимоги українського законодавства в сфері обліку і оподаткування. В Наказі про облікову політику

досліджуваного підприємства визначено методичні аспекти обліку витрат і доходів діяльності, методи оцінки матеріальних цінностей при їх списанні, метод нарахування амортизації на необоротні активи, метод формування резерву сумнівних боргів. Особливу увагу акцентовано на розподілі загальноновиробничих витрат між будівельними проєктами. Доходи від виконання робіт та надання послуг визнаються на основі завершеності комплексу робіт або окремих етапів відповідно до договірних умов з замовниками. Наказ про облікову політику підписаний керівником, отже, є локальним внутрішнім нормативним актом щодо ведення обліку.

Для ведення обліку в кадровому складі ТОВ «АРХРОЗВИТОК» є бухгалтер, який веде облік в автоматизованій програмі BAS: Бухгалтерія. Досліджуване підприємство сплачує податки відповідно до законодавства, зокрема, податок на прибуток, податок на додану вартість, податок з доходів фізичних осіб, військовий збір, єдиний соціальний внесок. Для формування електронних податкових накладних та їх реєстрації в ЄРПН використовується програма Med.ос. В цій же програмі ведеться облік нарахувань заробітної плати та формування звітів з податків та зборів, нарахованих із заробітної плати працівників. Для формування податкової, фінансової та статистичної звітності використовується програма Med.ос.

Перед складанням звітності на підприємстві проводиться інвентаризація. Для цих потреб на підприємстві є наказ керівника про призначення інвентаризаційної комісії з графіком проведення інвентаризації. Особливу увагу в обліково-контрольній діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК» приділено взаємозвірці розрахунків, зокрема, перевіряється стан погашення замовниками робіт та послуг заборгованості та розробляються заходи щодо прискорення розрахунків.

Таким чином, облікова політика ТОВ «АРХРОЗВИТОК» враховує особливості діяльності в архітектурному проєктуванні та будівельному консалтингу, а також вимоги українського законодавства в сфері обліку і оподаткування. В ТОВ «АРХРОЗВИТОК» є бухгалтер, який веде облік в

автоматизованій програмі BAS: Бухгалтерія. Досліджуване підприємство сплачує податки відповідно до законодавства. Для формування електронних податкових накладних та їх реєстрації в ЄРПН використовується програма Med.ос. Для формування податкової, фінансової та статистичної звітності використовується програма Med.ос. Особливу увагу в обліково-контрольній діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК» приділено взаємозвірці розрахунків, зокрема, перевіряється стан погашення замовниками робіт та послуг заборгованості та розробляються заходи щодо прискорення розрахунків.

2.3. Стан обліку матеріальних цінностей в досліджуваному підприємстві

Облік в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» ведеться в автоматизованій програмі BAS: Бухгалтерія. Ліцензія на цей програмний продукт має термін - 1 рік і після закінчення дії пролонгується за відповідну плату згідно з укладеним договором з постачальником. В налаштуванні програми у розділі «Параметри обліку», вкладці «Запаси» обрано наступні позиції: облік ведеться по номенклатурі, за партіями (документами з надходження), по складах – за кількістю та сумою. В розділі «Облікова політика», вкладці «Запаси» зазначено метод оцінки матеріальних цінностей – ФІФО.

Облік в цій програмі будується на основі використання інформації з заздалегідь заповнених довідників. Додавати необхідну інформацію в довідник можна в міру необхідності, навіть під час складання відповідного документа. Для накопичення інформації щодо наявних матеріальних цінностей використовується довідник «Номенклатура». В цьому довіднику є відповідні групи запасів, в розрізі яких формуються записи щодо окремого виду запасу. В довіднику записується назва запасів, одиниця їх виміру, вартість, матеріально-відповідальна особа, вид витрат (на який рахунок буде списуватись цей вид запасу).

Оприбуткування матеріальних цінностей здійснюється на основі договорів постачання. В програмі BAS: Бухгалтерія формується відповідний документ «Договір», на основі якого буде сформований документ «Надходження товарів і послуг». Для списання матеріальних цінностей в комп'ютерній програмі передбачено документ «Вимога-накладна». Всі документи формують відповідні записи на синтетичному рахунку 20 в розрізі відповідних субрахунків та субконто (номенклатура, партія, матеріально-відповідальна особа). Обороти за місяць по рахунку узагальнюються в документі «Оборотно-сальдова відомість».

Інформація з оборотно-сальдової відомості щодо залишків на кінець звітного періоду є основою для відображення їх вартості в фінансовій звітності, зокрема, в активі Балансу (Звіту про фінансовий стан), розділі 2, статті «Запаси». Фінансова звітність ТОВ «АРХРОЗВИТОК» формується в програмі Med.ос, яка інтегрується з програмою BAS: Бухгалтерія.

Таким чином, облік в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» ведеться в автоматизованій програмі BAS: Бухгалтерія. В налаштуванні програми у розділі «Параметри обліку» та «Облікова політика», у вкладці «Запаси» обрано методичні підходи до обліку матеріальних цінностей відповідно до Наказу про облікову політику ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Для накопичення інформації щодо наявних матеріальних цінностей використовується довідник «Номенклатура». Оприбуткування матеріальних цінностей здійснюється на основі договорів постачання та документу «Надходження товарів і послуг». Для списання матеріальних цінностей в комп'ютерній програмі передбачено документ «Вимога-накладна». Обороти за місяць по рахунку узагальнюються в документі «Оборотно-сальдова відомість». Автоматизація обліку в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» дозволяє сформувати точну, повну та своєчасну інформацію щодо операцій з матеріальними цінностями для потреб управління.

2.4. Напрямки удосконалення обліку матеріальних цінностей на підприємстві

Важливим призначенням облікового забезпечення операцій з матеріальними цінностями є прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Підтримуємо думку вчених Пушкарь І.В. та Шишкіної А.П., що «оптимізація – це управлінські рішення, які створені не лише для з'ясування обсягу запасів, а й для зменшення запасів матеріалів» [46]. Фахівці Дутчак І., Гордієнко М., та Коверза В. наголошують, що «дані про запаси дозволяють бізнесу передбачати тенденції попиту, виявляти сезонні коливання та відповідно коригувати графіки закупівель і виробництва» [15]. Отже, вважаємо доцільним твердження вчених Пушкарь І.В. та Шишкіної А.П. про необхідність «розробити систему управлінського обліку, яка дозволить враховувати всі процеси, пов'язані із запасами» [46].

Пропонуємо підсилити в досліджуваному підприємстві управлінську складову обліку матеріальних цінностей. Вважаємо доцільним інтегрувати складську систему з логістичним та фінансовим модулями системи управління. Для оптимізації складського господарства доцільним є застосування RFID – міток та сканерів штрих-кодів, що пришвидшить оновлення облікових даних в автоматизованій системі. Пропонуємо удосконаленим Відомість обліку матеріальних цінностей (таблиця 2.1), яка забезпечить зручність інтеграції даних між складським господарством, логістичною та фінансовою системою в контексті наявності, руху матеріальних цінностей та витрат на закупівлю та транспортування.

До формування зазначеної відомості пропонується надати доступ працівникам складського господарства (зазначають дані про матеріальні цінності, локацію зберігання, відповідального), фахівцям логістичного відділу (для відстеження статусу руху – в дорозі, прибуття, вибуття, очікування на транспортування) та бухгалтеру з ТМЦ (для контролю вартісних показників, статусу оплати, складання управлінських звітів).

Таблиця 2.1

Удосконалена Відомість обліку матеріальних цінностей

Вид цінностей	Штрих-код	Одиниця виміру	Кількість	Ціна, грн/од	Вартість, грн.	Склад
Цемент 400, Ваугут	-	ц	20	400	8000	Склад 2
Арматура 10	-	м	100	20	2000	Склад 2

Продовження

Рух	Дата, час руху	Відповідальний	Тип операції	Фінансовий статус	Коментар
Відвантажено	25.10.24, 12.00	Петренко Р.О.	Вибуття	Оплачено	Доставка в процесі
Очікує транспортування	25.10.24, 11.00	Петренко Р.О.	Прибуття	Не оплачено	Перевірити залишок

Вважаємо доцільним для досліджуваного підприємства розрахунок оптимального розміру замовлень матеріальних цінностей для зниження витрат на зберігання значного розміру матеріальних цінностей порівняно з поступовими поставками матеріальних цінностей за методом «Just – In-Time», що суттєвим чином забезпечить найнижчий розмір витрат та допоможе уникнути залишків цінностей. Отже, важливим є розрахунок рівня витрат на зберігання та прийняття управлінських рішень на основі порівняння, що є більш вигідним для підприємства: частіше замовляти невеликі партії матеріальних цінностей чи одразу замовити велику партію матеріальних цінностей. Рівень витрат на зберігання матеріальних цінностей фіксується в системі обліку, а управлінський облік базується на інформації фінансового обліку. Аналіз витрат на зберігання потрібний для оптимізації розміру замовлень матеріальних цінностей.

Пропонуємо для прийняття управлінських рішень інтегрувати в комп'ютерну програму спеціальну форму управлінського звіту, дані якого дозволять проаналізувати розмір витрат на замовлення та зберігання

матеріальних цінностей, які є релевантними, а отже, їх розмір залежить від рішень менеджерів. Пропоновану форму управлінського звіту «Релевантні витрати на замовлення та зберігання матеріальних цінностей» наведено в таблиці 2.2. Як бачимо, з даних наведеного управлінського звіту можна визначити оптимальну кількість замовлень партій необхідних цінностей з огляду на найнижчий розмір релевантних витрат на їх замовлення та зберігання.

Таблиця 2.2

Управлінський звіт «Релевантні витрати на замовлення
та зберігання матеріальних цінностей»

Показники	Розраховані варіанти					
	1	2	3	4	5	6
<i>Цегла</i>						
Потреба в реалізації будівельного проекту, тис.од.	120	120	120	120	120	120
Розмір партії замовлення, тис.од.	20	40	60	80	100	120
Середній розмір матеріальних цінностей, тис.од.	10	20	30	40	50	60
Кількість замовлень партій матеріальних цінностей, од	6	3	2	1	1	1
Річні витрати на замовлення, тис.грн.	2190	1095	730	365	365	365
Витрати на зберігання в процесі реалізації будівельного проекту, тис. грн.	100	200	300	400	480	590
Розмір релевантних витрат на замовлення та зберігання матеріальних цінностей, тис.грн.	4900	2600	1900	1600	1480	1390

Таким чином, важливим призначенням облікового забезпечення операцій з матеріальними цінностями є прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Пропонуємо підсилити в досліджуваному підприємстві управлінську складову обліку матеріальних цінностей. Удосконалена Відомість обліку матеріальних цінностей забезпечить

зручність інтеграції даних між складським господарством, логістичною та фінансовою системою в контексті наявності, руху матеріальних цінностей та витрат на закупівлю та транспортування. Вважаємо доцільним для досліджуваного підприємства розрахунок оптимального розміру замовлень матеріальних цінностей для зниження витрат на зберігання значного розміру матеріальних цінностей порівняно з поступовими поставками матеріальних цінностей за методом «Just – In-Time», що суттєвим чином забезпечить найнижчий розмір витрат та допоможе уникнути залишків цінностей. Пропонуємо для прийняття управлінських рішень інтегрувати в комп'ютерну програму спеціальну форму управлінського звіту «Релевантні витрати на замовлення та зберігання матеріальних цінностей» для визначення оптимальної кількості замовлень партій необхідних цінностей з огляду на найнижчий розмір релевантних витрат на їх замовлення та зберігання.

Висновки до розділу 2

1. Досліджуване підприємство – товариство з обмеженою відповідальністю «АРХРОЗВИТОК» - це вітчизняне підприємство, яке займається виконанням робіт та наданням послуг з проєктування, будівництва та інженерно-архітектурного консалтингу. Фахівці підприємства працюють над розробкою та реалізацією проєктів, починаючи зі створення концепції, проєктування та оформлення дозвільних документів і закінчуючи наглядом за виконанням будівельних робіт. Досліджуване підприємство виконує роботи та надає послуги з проєктування та супроводу будівництва різних типів об'єктів, включаючи багатоквартирні будинки, офісні центри, торгові комплекси та промислові споруди. Професійний підхід та досвід підприємства дозволяє забезпечувати високий рівень якості виконання робіт та задоволення потреб замовників.

2. В період з 2019 року по 2023 рік спостерігається тенденція до динамічного, хоч і несуттєвого зростання показника чистого доходу від

діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Рівень прибутку залишається відносно стабільним протягом аналізованого періоду в межах 700-900 тис. грн. Відсутність різких коливань цього показника свідчить про стабільний фінансовий стан та контрольовану рентабельність діяльності попри зміни в бізнес-середовищі. Загальний рівень платоспроможності свідчить про недостатню можливість покривати свої витрати власними ресурсами, що пов'язано з кризовими умовами (повномасштабна війна в країні та близькість до місць активних бойових дій), отже, вимагає розробки заходів для фінансової гнучкості та стабілізації фінансового стану в довгостроковій перспективі.

3. Облікова політика ТОВ «АРХРОЗВИТОК» враховує особливості діяльності в архітектурному проектуванні та будівельному консалтингу, а також вимоги українського законодавства в сфері обліку і оподаткування. В ТОВ «АРХРОЗВИТОК» є бухгалтер, який веде облік в автоматизованій програмі BAS: Бухгалтерія. Досліджуване підприємство сплачує податки відповідно до законодавства. Для формування електронних податкових накладних та їх реєстрації в ЄРПН використовується програма Med.oc. Для формування податкової, фінансової та статистичної звітності використовується програма Med.oc. Особливу увагу в обліково-контрольній діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК» приділено взаємозвірці розрахунків, зокрема, перевіряється стан погашення замовниками робіт та послуг заборгованості та розробляються заходи щодо прискорення розрахунків.

4. Облік в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» ведеться в автоматизованій програмі BAS: Бухгалтерія. В налаштуванні програми у розділі «Параметри обліку» та «Облікова політика», у вкладці «Запаси» обрано методичні підходи до обліку матеріальних цінностей відповідно до Наказу про облікову політику ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Для накопичення інформації щодо наявних матеріальних цінностей використовується довідник «Номенклатура». Оприбуткування матеріальних цінностей здійснюється на основі договорів постачання та документу «Надходження товарів і послуг».

Для списання матеріальних цінностей в комп'ютерній програмі передбачено документ «Вимога-накладна». Обороти за місяць по рахунку узагальнюються в документі «Оборотно-сальдова відомість». Автоматизація обліку в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» дозволяє сформувавши точну, повну та своєчасну інформацію щодо операцій з матеріальними цінностями для потреб управління.

5. Важливим призначенням облікового забезпечення операцій з матеріальними цінностями є прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Пропонуємо підсилити в досліджуваному підприємстві управлінську складову обліку матеріальних цінностей. Удосконалена Відомість обліку матеріальних цінностей забезпечить зручність інтеграції даних між складським господарством, логістичною та фінансовою системою в контексті наявності, руху матеріальних цінностей та витрат на закупівлю та транспортування. До формування зазначеної відомості пропонується надати доступ працівникам складського господарства (зазначають дані про матеріальні цінності, локацію зберігання, відповідального), фахівцям логістичного відділу (для відстеження статусу руху – в дорозі, прибуття, вибуття, очікування на транспортування) та бухгалтеру з ТМЦ (для контролю вартісних показників, статусу оплати, складання управлінських звітів).

6. Вважаємо доцільним для досліджуваного підприємства розрахунок оптимального розміру замовлень матеріальних цінностей для зниження витрат на зберігання значного розміру матеріальних цінностей порівняно з поступовими поставками матеріальних цінностей за методом «Just – In-Time», що суттєвим чином забезпечить найнижчий розмір витрат та допоможе уникнути залишків цінностей. Пропонуємо для прийняття управлінських рішень інтегрувати в комп'ютерну програму спеціальну форму управлінського звіту «Релевантні витрати на замовлення та зберігання матеріальних цінностей» для визначення оптимальної кількості замовлень партій необхідних цінностей з огляду на найнижчий розмір релевантних витрат на їх замовлення та зберігання.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Аналітичний інструментарій системи контролю матеріальних цінностей в ТОВ «АРХРОЗВИТОК»

Система контролю на підприємстві покликана забезпечити менеджерів інформацією, яка допоможе розробити та реалізувати ефективні управлінські рішення. Підтримуємо думку фахівців Пушкарь І.В. та Шишкіної А.П., що «перед загальною системою управління підприємства постає питання щодо забезпечення ефективного контролю руху запасів та їх аналіз» [46]. Аналітичний інструментарій системи контролю матеріальних цінностей включає систему методів та інструментів для дослідження та контролю руху матеріальних цінностей для зниження ризиків втрат, оптимізації запасів та забезпечення прозорості в процесі управління підприємством.

Статистичні методи дозволяють виявити тенденції зміни в наявності та використанні матеріальних цінностей на підприємстві, розрахувати оборотність виробничих запасів та визначити рівень ефективності їх використання. Вчені Пушкарь І.В. та Шишкіна А.П. акцентують увагу, що метою аналітичних процедур є «отримання інформації щодо оцінки стану матеріалів та запасів сировини, їхньої відповідності потребам виробництва чи ринку, готової продукції, незавершеного виробництва, виявлення додаткових резервів» [46]. Погоджуємось з твердженням фахівців Беляєвої Л.А. та Кучми Л.О., що «аналіз забезпечення підприємства виробничими запасами та ефективність використання є важливим інструментом у системі управління ресурсним потенціалом суб'єкта господарювання, що допомагає досягати високих кінцевих результатів» [4].

На рис. 3.1. наведено діаграму та графік, які візуалізують рівень питомої ваги матеріальних цінностей в структурі майна ТОВ

«АРХРОЗВИТОК». Як бачимо, рівень питомої ваги протягом періоду 2019-2023 рр. коливається в межах 6,8 – 9,4%.

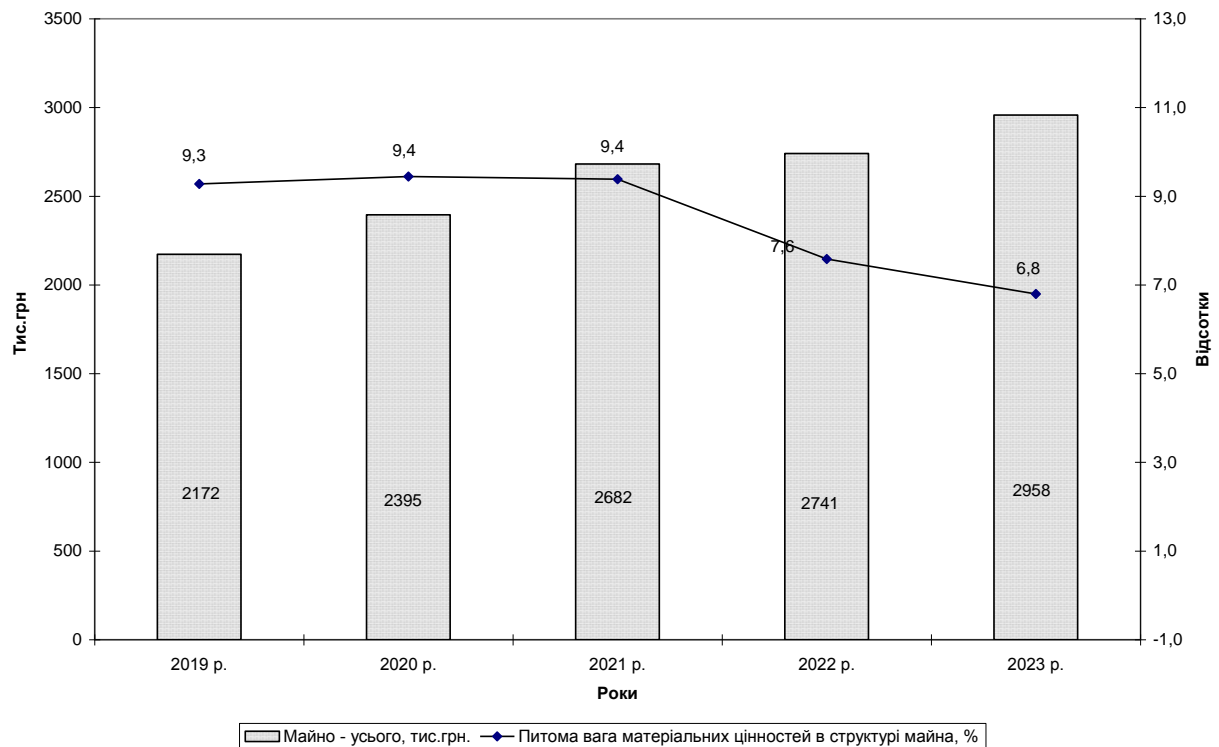

Рис. 3.1. Динаміка рівня питомої ваги матеріальних цінностей в структурі майна ТОВ «АРХРОЗВИТОК»

Проаналізуємо вплив чинників на зміну показників оборотності матеріальних цінностей в досліджуваному ТОВ «АРХРОЗВИТОК» за допомогою табл. 3.1. На основі наведених в таблиці даних, бачимо в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» тенденцію до зростання чистого доходу протягом періоду 2021-2023рр. Зростання показника в 2023 році становить 307 тис.грн проти 2021 року та 15 тис. грн проти 2021 року. Тенденція зміни розміру чистого доходу діяльності зумовлена підвищенням обсягів реалізації послуг та зміною цінової політики. Середньорічна вартість матеріальних цінностей в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» за аналізований період має певні коливання, зокрема, зменшення в 2022 році порівняно з 2021 роком на 40 тис. грн. та збільшення в 2023 році на 20 тис. грн. порівняно з 2022 роком. Зазначені

коливання пов'язані з реалізацією певних управлінських рішень щодо оптимізації запасів.

Таблиця 3.1

Аналіз впливу чинників на зміну показників оборотності матеріальних цінностей в ТОВ «АРХРОЗВИТОК»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+/-) 2023р. від	
				2022 р.	2021 р.
Чистий дохід діяльності, тис.грн.	3679	3971	3986	15	307
Середньорічна вартість матеріальних цінностей, тис. грн.	221	181	201	20	-20
Коефіцієнт оборотності запасів	16,65	21,94	19,83	-2,11	3,18
Коефіцієнт завантаження запасів	0,06	0,05	0,05	0,00	-0,01
Тривалість одного обороту запасів, днів	22	17	18	1	-4
<i>Умовні показники:</i>					
Оборотність запасів	20,33	19,76	x	x	x
Тривалість одного обороту запасів, днів	18	19	x	x	x
<i>Відхилення коефіцієнту оборотності запасів внаслідок зміни:</i>					
- чистого доходу	x	x	x	-0,50	0,07
- середньорічної вартості матеріальних цінностей	x	x	x	3,68	-2,18
<i>Відхилення тривалості одного обороту запасів внаслідок зміни:</i>					
- чистого доходу	x	x	x	0	0
- середньорічної вартості матеріальних цінностей	x	x	x	-4	1

Зазначені тенденції зумовлюють відповідні зміни показників оборотності матеріальних цінностей в ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Ланцюгові темпи зміни склали зменшення на 2,11 од. в 2023 році та збільшення на 3,18 од. в 2022 році. Значення коефіцієнту завантаження запасів зберігається на стабільному рівні, що свідчить про ефективне використання матеріальних цінностей. Тривалість одного обороту в 2022 році має тенденцію до зменшення до 17 днів, водночас в 2023 році тривалість одного обороту склала 18 днів. В 2023 році оборот матеріальних цінностей став меншим на 1 день проти 2022 року, хоча і є меншим на 4 дні проти 2021 року.

Для застосування методу елімінування та визначення впливу чинників на зміну показників оборотності матеріальних цінностей в ТОВ

«АРХРОЗВИТОК» було розраховано умовні показники. Вплив зміни чистого доходу на оборотність запасів є несуттєвою, зокрема в 2023 році порівняно з 2022 роком зміна становила 0,5 од., тоді як порівняно з 2021 роком зміна склала 0,07 од. Приріст коефіцієнта середньорічної оборотності внаслідок зміни вартості матеріальних цінностей був суттєвим – в 2023 році проти 2022 року збільшення склало 3,68 од., коливання порівняно з 2021 роком склали 2,18 од. Це означає, що зміна вартості матеріальних цінностей має суттєвий вплив на показник оборотності матеріальних цінностей.

Результати аналітичних процедур є основою для прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання матеріальних цінностей. Показники ефективності використання матеріальних цінностей в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Показники ефективності використання матеріальних цінностей
в ТОВ «АРХРОЗВИТОК»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+/-) 2023р. від	
				2022 р.	2021 р.
Обсяг наданих послуг, тис. грн	3679	3971	3986	15,00	307,00
Прибуток від основної діяльності, тис. грн.	717,5	914,3	889,7	-24,60	172,20
Середньорічна вартість матеріальних цінностей, тис. грн.	221	181	201	20,00	-20,00
Матеріальні витрати, тис. грн.	1190	1301	1399	98,00	209,00
Матеріаловіддача	3,09	3,05	2,85	-0,20	-0,24
Матеріаломісткість	0,32	0,33	0,35	0,02	0,03
Рентабельність матеріальних цінностей, %	324,66	505,14	442,64	-62,50	117,98

Як бачимо з даних таблиці 3.2, розмір матеріальних витрат збільшується щороку, зокрема з 1190 тис. грн у 2021 році до 1399 тис. грн у 2023 році. Це зростання становило 209 тис. грн. відповідно з 2021 роком та 98 тис. грн у порівнянні з 2022 роком. Збільшення матеріальних витрат може бути пов'язане з інфляцією, зростанням ціни на ресурси або збільшенням обсягу діяльності.

Показник матеріаловіддачі знизився з 3,09 грн. у 2021 році до 2,85 грн. у 2023 році, зокрема на 0,2 грн. у порівнянні з 2022 роком. Це свідчить про зниження ефективності використання матеріальних ресурсів — на одиницю витрат на матеріали у 2023 році ТОВ «АРХРОЗВИТОК» отримало менше доходу. Така динаміка може бути наслідком непропорційного збільшення витрат на матеріальні цінності. Показник матеріаломісткості зріс протягом досліджуваного періоду, з 0,32 грн. у 2021 році до 0,35 грн. у 2023 році. Це означає, що на одиницю доходу потрібно більше матеріальних ресурсів, що може бути наступним зростанням ціни на матеріали або збільшенням збільшення виробництва без суттєвого підвищення.

Таким чином, аналітичний інструментарій системи контролю матеріальних цінностей включає систему методів та інструментів для дослідження та контролю руху матеріальних цінностей для зниження ризиків втрат, оптимізації запасів та забезпечення прозорості в процесі управління підприємством. Статистичні методи дозволяють виявити тенденції зміни в наявності та використанні матеріальних цінностей на підприємстві, розрахувати оборотність виробничих запасів та визначити рівень ефективності їх використання. Вплив зміни чистого доходу в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» на оборотність запасів є несуттєвою, зокрема в 2023 році порівняно з 2022 роком зміна становила 0,5 од., тоді як порівняно з 2021 роком зміна склала 0,07 од. Приріст коефіцієнта середньорічної оборотності внаслідок зміни вартості матеріальних цінностей був суттєвим – в 2023 році проти 2022 року збільшення склало 3,68 од., коливання порівняно з 2021 роком склали 2,18 од. Результати аналітичних процедур є основою для прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання матеріальних цінностей.

3.2. Методичні підходи до контролю матеріальних цінностей на підприємстві

Вчені акцентують увагу на важливості та актуальності в сучасних умовах ведення бізнесу питань, пов'язаних з налагодженням системи внутрішньогосподарського контролю матеріальних цінностей. Зокрема, фахівці Смалій Ю. О., Бенчак В. І., Польова Т. В. відзначають, що «раціональне формування і використання матеріально-технічної бази і ресурсозбереження є важливим напрямом ефективного ведення господарювання. Вирішенню цих проблем сприяє належно організований економічний контроль» [49]. Вчені Ізмайлов Я. О. та Свірко С. В. відзначають, що «для будь-яких підприємств ефективно та раціональне використання запасів набуває важливого значення в процесі пошуку шляхів зниження собівартості продукції, а також збільшення обсягів виробництва» [17], тому акцентують увагу на необхідності економії сировинних ресурсів і організації системи контролю.

Підтримуємо думку Бондаренко Н.М., Сімон Г.С., що «правильно організований внутрішньогосподарський контроль запасів на підприємстві дає змогу слідкувати за правомірним оприбуткуванням, відповідальним зберіганням, раціональним використанням товарних та сировинних запасів» [6]. Щодо суб'єктів контрольних процедур, то вчені акцентують увагу, що «внутрішньогосподарський контроль здійснюють керівники підприємств, спеціалісти, керівники виробничих підрозділів, обліково-економічна служба, матеріально відповідальні особи» [49]. Застосування окремі методичних підходів має різні цілі і відповідний інструментарій. Фахівці наголошують, що «перевірку умов зберігання і стану матеріальних ресурсів проводять в основному під час інвентаризації, а при поточному контролі – у процесі тематичних перевірок» [49].

Напрямки контрольних процедур в системі управління матеріальними цінностями узагальнено на рис. 3.2. Зазначимо, що застосовувані методичні

прийоми контрольних процедур необхідно адаптувати під особливості актуальних напрямків діяльності підприємства та мають бути гнучкими в сучасних умовах бізнесу.

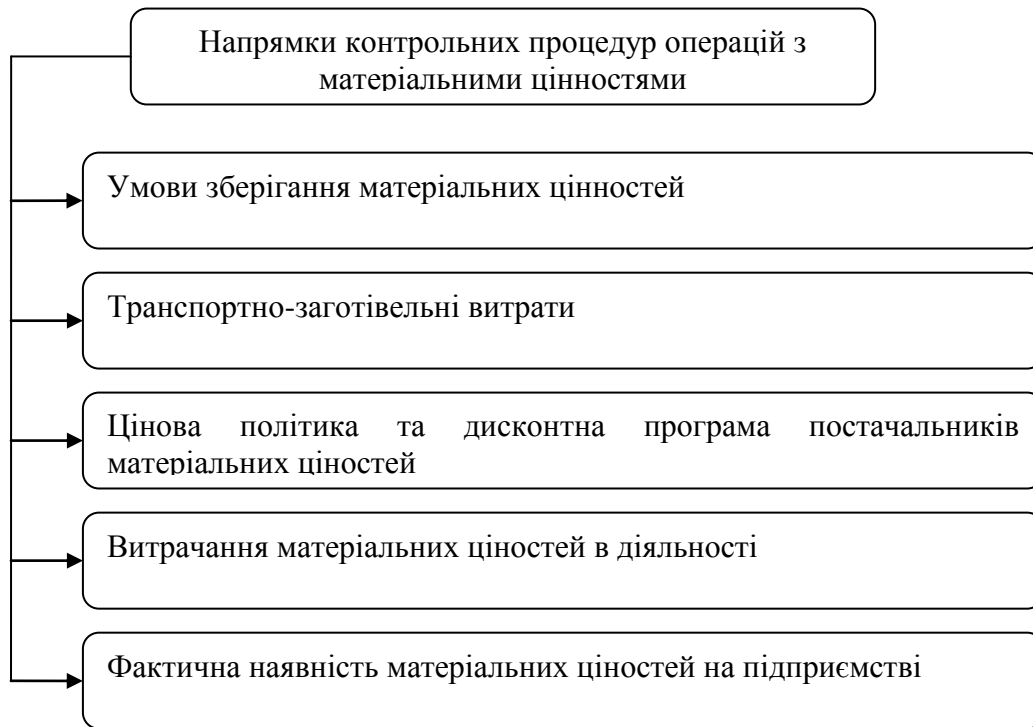

Рис. 3.2. Напрямки контрольних процедур операцій з матеріальними цінностями

Джерело: складено за [17] та на основі власних спостережень

Контроль матеріальних цінностей необхідний для мінімізації ризиків втрати активів, оптимізації процесів закупівлі й витрачання запасів та забезпечення безперебійної діяльності підприємства в цілому. В досліджуваному в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» контрольні процедури є важливою складовою діяльності, адже одним з напрямків бізнесу є нагляд за процесом будівництва об'єктів, тому контроль роботи підрядників, закупівлі матеріальних цінностей для виконання робіт тощо здійснюється постійно.

В контексті контролю матеріальних цінностей на етапі нагляду за будівництвом об'єктів відзначимо аналіз цін у окремих постачальників для

оптимізації закупівель будівельних матеріалів. При надходженні будівельних матеріалів від постачальників на будівельний майданчик перевіряється кількість і якість поставлених цінностей відповідно до умов договору, перевіряються необхідні документи щодо якості та відповідності стандартам (сертифікати якості, специфікації), виявляються випадки поставки цінностей із ознаками браку та приймаються відповідні управлінські рішення (повернення цінностей постачальнику, вимога заміни бракованої продукції, виставлення претензії постачальнику тощо).

Також здійснюється контроль витрачання окремих видів запасів в будівництві з метою виявлення фактів завищеного списання цінностей або нецільового списання. Якщо здійснюється закупівля будівельних матеріалів на декілька об'єктів, тоді актуалізується контроль за їх розподілом відповідно до затверджених проєктів будівництва.

Важливою складовою контрольних процедур на етапі нагляду за будівництвом об'єктів є дотримання умов щодо зберігання матеріальних цінностей, зокрема, наявність охорони, тимчасових споруд для захисту від надмірної вологи тощо. Закуплені будівельні матеріали зберігаються на будівельних майданчиках і важливо попередити факти зловживань, зокрема, розкрадання, псування в зв'язку з недотриманням умов зберігання матеріальних цінностей тощо.

В процесі будівництва використовуються такі види матеріальних цінностей, як засоби індивідуального захисту, спецодяг та спецвзуття. На підприємстві організовано контроль за їх видачею конкретним працівникам відповідно до норм, затверджених на законодавчому рівні, та поверненням внаслідок зносу або заміни. Також контролюється процес використання таких видів матеріальних цінностей, як інструменти в складі МШП, зокрема, поповнення їх обмінного фонду, своєчасне списання, недопущення неправомірного списання та поломок з вини працівників.

Перед складанням фінансової звітності проводиться інвентаризація матеріальних цінностей на підприємстві, виявляються факти нестач або

надлишків, здійснюються коригування в обліку та формується точна та повна інформація щодо наявності матеріальних цінностей. Цей вид контролю забезпечує якість складання фінансової звітності ТОВ «АРХРОЗВИТОК». В цілому всі види контрольних заходів щодо операцій з матеріальними цінностями в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» є достатньо ефективними й забезпечують обґрунтоване витрачання в процесі діяльності та недопущення втрат та псування цінностей, що сприяє економічній стабільності та розвитку бізнесу.

Отже, контроль матеріальних цінностей необхідний для мінімізації ризиків втрати активів, оптимізації процесів закупівлі й витрачання запасів та забезпечення безперебійної діяльності підприємства в цілому. Застосовувані методичні прийоми контрольних процедур необхідно адаптувати під особливості актуальних напрямків діяльності підприємства та мають бути гнучкими в сучасних умовах бізнесу. В досліджуваному в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» контрольні процедури є важливою складовою системи управління бізнесом. Одним з напрямків бізнесу є нагляд за процесом будівництва об'єктів, тому контроль роботи підрядників, закупівлі матеріальних цінностей для виконання робіт тощо здійснюється постійно. Також здійснюється контроль дотримання умов щодо зберігання матеріальних цінностей та витрачання окремих видів запасів в будівництві з метою виявлення фактів завищеного списання цінностей або нецільового списання. Перед складанням фінансової звітності проводиться інвентаризація матеріальних цінностей на підприємстві. В цілому всі види контрольних заходів щодо операцій з матеріальними цінностями в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» є достатньо ефективними й забезпечують обґрунтоване витрачання в процесі діяльності та недопущення втрат та псування цінностей, що сприяє економічній стабільності та розвитку бізнесу.

3.3. Напрямки удосконалення контролю матеріальних цінностей на підприємстві

Контрольні процедури щодо наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві покликані забезпечити ефективність їх використання та прозорість облікових даних. Удосконалення контрольних заходів з наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві сприятиме моніторингу та оптимізації витрат на їх закупівлю та зберігання, уникненню надлишків, випадків псування та понаднормативного використання матеріальних цінностей, підвищить ефективність бізнес-діяльності суб'єкта підприємництва.

Фахівчиня Круковська О. В. для ефективного управління запасами пропонує «застосовувати методи фактичного контролю, зокрема, спостереження, контрольні запуски сировини та матеріалів у виробництво, контрольні заміри фактичного виконання робіт» [22]. Водночас фахівчиня вважає доцільним «незалежний контроль, здійснюваний або зовнішніми, або внутрішніми аудитором за умови організованої відповідним чином системи внутрішнього контролю» [22].

Підтримуємо думку фахівців Смалій Ю. О., Бенчак В. І. та Польової Т. В., що «для вирішення проблеми невідповідного контролю за використанням запасів, необхідне створення взаємопов'язаних узгоджених систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю цього виду ресурсів» [49]. Отже, внутрішній контроль наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві є передумовою ефективної системи управління на підприємстві.

Зауважимо, що напрямки удосконалення контрольного забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві мають бути інтегровані в систему управління підприємством, що стане основою для алгоритму впровадження ефективної системи контролю на підприємстві. Пропонований алгоритм ефективного контрольного забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві наведено на рис. 3.3.

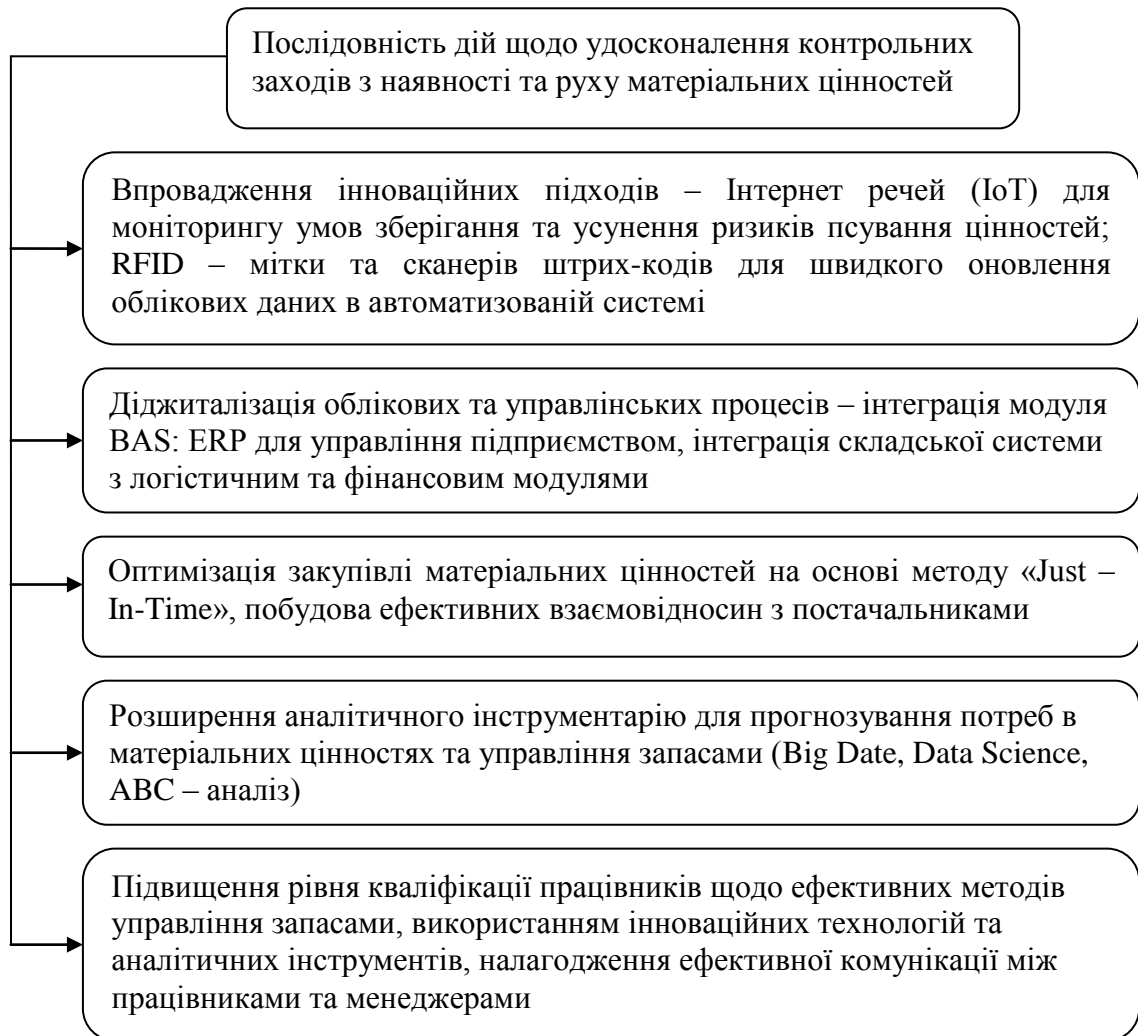

Рис. 3.3. Пропонований алгоритм ефективного контрольного забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві

Для оцінки системи внутрішнього контролю на підприємстві важливо виявити аспекти, які впливають на систему управління підприємством, і управління запасами зокрема. Перелік питань, які доцільно опрацювати та проконтролювати для потреб аналізу наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві і обґрунтування управлінських рішень, мають стати основою для тестування системи внутрішнього контролю. Пропонуємо тест контролю матеріальних цінностей на підприємстві, наведений в таблиці 3.3. Перелік пропонованих питань дозволить виявити недоліки та слабкі

місця в системі контролю матеріальних цінностей на підприємстві та стане основою для оптимізації системи управління матеріальними цінностями в контексті усунення ризиків втрат, скорочення витрат на закупівлю й зберігання, адаптації до змін в бізнес-середовищі, дотримання вимог щодо облікового забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей. Розроблений тест контролю матеріальних цінностей на підприємстві сприятиме підвищенню ефективності бізнесу та сталому розвитку суб'єкта підприємництва.

Таблиця 3.3

Пропонований тест контролю матеріальних цінностей на підприємстві

№ з/п	Питання	Варіанти відповіді			Примітки
		Так	Ні	Інформація відсутня	
1	Чи аналізується розмір витрат на зберігання матеріальних цінностей?		+		
2	Чи контролюється розмір витрат на транспортування матеріальних цінностей?		+		
3	Чи здійснюється підбір постачальників матеріальних цінностей з врахуванням знижок та спеціальних цінових пропозицій?	+			
4	Чи визначається потреба в матеріальних цінностях на окремих етапах будівництва?	+			
5	Чи контролюється дотримання норм витрачання матеріальних цінностей при будівництві?	+			
6	Чи розроблено та затверджено Наказ про облікову політику?	+			Визначено в налаштуваннях комп'ютерної програми BAS: Бухгалтерія
7	Чи визначено періодичність проведення інвентаризації матеріальних цінностей?	+			В наказі про затвердження графіку інвентаризації
8	Чи було здійснено аналіз ефективності застосування обраного методу оцінки матеріальних цінностей при їх списанні?		+		

Таким чином, контрольні процедури щодо наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві покликані забезпечити ефективність їх використання та прозорість облікових даних. Напрямки удосконалення контрольного забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві мають бути інтегровані в систему управління підприємством, що стане основою для алгоритму впровадження ефективної системи контролю на підприємстві. Перелік пропонованих питань дозволить виявити недоліки та слабкі місця в системі контролю матеріальних цінностей на підприємстві та стане основою для оптимізації системи управління матеріальними цінностями в контексті усунення ризиків втрат, скорочення витрат на закупівлю й зберігання, адаптації до змін в бізнес-середовищі, дотримання вимог щодо облікового забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей.

Висновки до розділу 3

1. Система контролю на підприємстві покликана забезпечити менеджерів інформацією, яка допоможе розробити та реалізувати ефективні управлінські рішення. Аналітичний інструментарій системи контролю матеріальних цінностей включає систему методів та інструментів для дослідження та контролю руху матеріальних цінностей для зниження ризиків втрат, оптимізації запасів та забезпечення прозорості в процесі управління підприємством. Статистичні методи дозволяють виявити тенденції зміни в наявності та використанні матеріальних цінностей на підприємстві, розрахувати оборотність виробничих запасів та визначити рівень ефективності їх використання.

2. Середньорічна вартість матеріальних цінностей в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» за аналізований період має певні коливання, зокрема, зменшення в 2022 році порівняно з 2021 роком на 40 тис. грн. та збільшення

в 2023 році на 20 тис. грн. порівняно з 2022 роком. Вплив зміни чистого доходу на оборотність запасів є несуттєвою, зокрема в 2023 році порівняно з 2022 роком зміна становила 0,5 од., тоді як порівняно з 2021 роком зміна склала 0,07 од. Приріст коефіцієнта середньорічної оборотності внаслідок зміни вартості матеріальних цінностей був суттєвим – в 2023 році проти 2022 року збільшення склало 3,68 од., коливання порівняно з 2021 роком склали 2,18 од. Це означає, що зміна вартості матеріальних цінностей має суттєвий вплив на показник оборотності матеріальних цінностей. Результати аналітичних процедур є основою для прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання матеріальних цінностей.

3. Вчені акцентують увагу на важливості та актуальності в сучасних умовах ведення бізнесу питань, пов'язаних з налагодженням системи внутрішньогосподарського контролю матеріальних цінностей. Контроль матеріальних цінностей необхідний для мінімізації ризиків втрати активів, оптимізації процесів закупівлі й витрачання запасів та забезпечення безперебійної діяльності підприємства в цілому. Застосовувані методичні прийоми контрольних процедур необхідно адаптувати під особливості актуальних напрямків діяльності підприємства та мають бути гнучкими в сучасних умовах бізнесу. В досліджуваному в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» контрольні процедури є важливою складовою системи управління бізнесом.

4. Одним з напрямків бізнесу є нагляд за процесом будівництва об'єктів, тому контроль роботи підрядників, закупівлі матеріальних цінностей для виконання робіт тощо здійснюється постійно. Також здійснюється контроль дотримання умов щодо зберігання матеріальних цінностей та витрачання окремих видів запасів в будівництві з метою виявлення фактів завищеного списання цінностей або нецільового списання. Перед складанням фінансової звітності проводиться інвентаризація матеріальних цінностей на підприємстві. В цілому всі види контрольних заходів щодо операцій з матеріальними цінностями в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» є достатньо ефективними й забезпечують обґрунтоване

витрачання в процесі діяльності та недопущення втрат та псування цінностей, що сприяє економічній стабільності та розвитку бізнесу.

5. Удосконалення контрольних заходів з наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві сприятиме моніторингу та оптимізації витрат на їх закупівлю та зберігання, уникненню надлишків, випадків псування та понаднормативного використання матеріальних цінностей, підвищить ефективність бізнес-діяльності суб'єкта підприємництва. Напрямки удосконалення контрольного забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві мають бути інтегровані в систему управління підприємством. В кваліфікаційній роботі запропоновано алгоритм ефективного контрольного забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві.

6. Для оцінки системи внутрішнього контролю на підприємстві важливо виявити аспекти, які впливають на систему управління підприємством, і управління запасами зокрема. Перелік питань, які доцільно опрацювати та проконтролювати для потреб аналізу наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві і обґрунтування управлінських рішень, мають стати основою для тестування системи внутрішнього контролю. Розроблений тест контролю матеріальних цінностей на підприємстві дозволить виявити недоліки та слабкі місця в системі контролю матеріальних цінностей на підприємстві та стане основою для оптимізації системи управління матеріальними цінностями в контексті усунення ризиків втрат, скорочення витрат на закупівлю й зберігання, адаптації до змін в бізнес-середовищі, дотримання вимог щодо облікового забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей.

ВИСНОВКИ

1. Матеріальні цінності – це ресурси та засоби, які мають економічну цінність в процесі використання у виробництві продукції, наданні послуг чи виконанні робіт та інших бізнес-цілях суб'єкта підприємництва. Матеріальні ресурси є невід'ємною складовою бізнес-середовища окремого суб'єкта підприємництва, що має вплив на всі аспекти бізнес-діяльності, формуючи тим самим ефективність та конкурентоспроможність підприємства. Наявність матеріальних цінностей сприяє задоволенню виробничих потреб на підприємстві та забезпечує безперервність бізнес-процесів. Використання матеріальних цінностей впливає на конкурентоспроможність, адже оптимізація процесів закупівлі та зберігання матеріальних цінностей дозволяє знизити виробничі витрати, швидко реагувати на зміни попиту на ринку та забезпечує фінансову стабільність суб'єкта підприємництва. Важливого значення для забезпечення фінансової стабільності підприємства є управління матеріальними цінностями, починаючи з планування необхідної кількості для безперебійності процесу виробництва, до оптимізації витрат матеріальних ресурсів в бізнес-процесах.

2. Обліково-аналітична та контрольна концепція операцій з матеріальними цінностями на підприємстві містить комплекс підходів та відповідний інструментарій для потреб ефективного управління матеріальними ресурсами. Завдяки обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями здійснюється моніторинг наявності активів на складах, що дозволяє забезпечити безперебійність процесу виробництва, уникаючи дефіциту та зайвої кількості матеріальних цінностей. На основі облікових даних та відповідного аналітичного інструментарію здійснюється розрахунок потреби в матеріалах. Наведені складові обліково-аналітичної та контрольної системи на підприємстві сприяють оптимізації витрат матеріальних цінностей, підвищенню точності звітності щодо наявних активів та зниженню ризиків зловживань на підприємстві.

3. Нормативне регулювання обліку і контролю операцій з матеріальними цінностями на підприємстві ґрунтується на основі чинних нормативних актів в сфері регламентації підприємницької діяльності (при формуванні договірних взаємовідносин для постачання та використання матеріальних цінностей), облікової діяльності (документального оформлення операцій з матеріальними цінностями та відображення у відповідних регістрах синтетичного й аналітичного обліку) на державному та міжнародному рівнях, а також локальних правил (на рівні окремого суб'єкта підприємництва) та внутрішніх положень щодо облікової політики підприємства в частині операцій з матеріальними цінностями. Дотримання вимог нормативного регулювання сприятиме підвищенню прозорості показників ефективності бізнесу, управління запасами й контролю операцій з матеріальними цінностями для забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва.

4. ТОВ «АРХРОЗВИТОК» виконує роботи та надає послуги з проектування та супроводу будівництва різних типів об'єктів, включаючи багатоквартирні будинки, офісні центри, торгові комплекси та промислові споруди. Професійний підхід та досвід підприємства дозволяє забезпечувати високий рівень якості виконання робіт та задоволення потреб замовників. Рівень прибутку залишається відносно стабільним протягом аналізованого періоду в межах 700-900 тис. грн. Відсутність різких коливань цього показника свідчить про стабільний фінансовий стан та контрольовану рентабельність діяльність попри зміни в бізнес-середовищі. Загальний рівень платоспроможності свідчить про недостатню можливість покривати свої витрати власними ресурсами, що пов'язано з кризовими умовами (повномасштабна війна в країні та близькість до місць активних бойових дій), отже, вимагає розробки заходів для фінансової гнучкості та стабілізації фінансового стану в довгостроковій перспективі.

5. Облікова політика ТОВ «АРХРОЗВИТОК» враховує особливості діяльності в архітектурному проектуванні та будівельному консалтингу, а

також вимоги українського законодавства в сфері обліку і оподаткування. В ТОВ «АРХРОЗВИТОК» є бухгалтер, який веде облік в автоматизованій програмі BAS: Бухгалтерія. Досліджуване підприємство сплачує податки відповідно до законодавства. Для формування електронних податкових накладних та їх реєстрації в ЄРПН використовується програма Med.oc. Для формування податкової, фінансової та статистичної звітності використовується програма Med.oc. Особливу увагу в обліково-контрольній діяльності ТОВ «АРХРОЗВИТОК» приділено взаємозвірці розрахунків, зокрема, перевіряється стан погашення замовниками робіт та послуг заборгованості та розробляються заходи щодо прискорення розрахунків.

6. Облік в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» ведеться в автоматизованій програмі BAS: Бухгалтерія. В налаштуванні програми у розділі «Параметри обліку» та «Облікова політика», у вкладці «Запаси» обрано методичні підходи до обліку матеріальних цінностей відповідно до Наказу про облікову політику ТОВ «АРХРОЗВИТОК». Для накопичення інформації щодо наявних матеріальних цінностей використовується довідник «Номенклатура». Оприбуткування матеріальних цінностей здійснюється на основі договорів постачання та документу «Надходження товарів і послуг». Для списання матеріальних цінностей в комп'ютерній програмі передбачено документ «Вимога-накладна». Обороти за місяць по рахунку узагальнюються в документі «Оборотно-сальдова відомість». Автоматизація обліку в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» дозволяє сформувати точну, повну та своєчасну інформацію щодо операцій з матеріальними цінностями для потреб управління.

7. Важливим призначенням облікового забезпечення операцій з матеріальними цінностями є прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Пропонуємо підсилити в досліджуваному підприємстві управлінську складову обліку матеріальних цінностей. Удосконалена Відомість обліку матеріальних цінностей забезпечить зручність інтеграції даних між складським господарством, логістичною та фінансовою системою в контексті

наявності, руху матеріальних цінностей та витрат на закупівлю та транспортування. До формування зазначеної відомості пропонується надати доступ працівникам складського господарства (зазначають дані про матеріальні цінності, локацію зберігання, відповідального), фахівцям логістичного відділу (для відстеження статусу руху – в дорозі, прибуття, вибуття, очікування на транспортування) та бухгалтеру з ТМЦ (для контролю вартісних показників, статусу оплати, складання управлінських звітів).

8. Вважаємо доцільним для досліджуваного підприємства розрахунок оптимального розміру замовлень матеріальних цінностей для зниження витрат на зберігання значного розміру матеріальних цінностей порівняно з поступовими поставками матеріальних цінностей за методом «Just – In-Time», що суттєвим чином забезпечить найнижчий розмір витрат та допоможе уникнути залишків цінностей. Пропонуємо для прийняття управлінських рішень інтегрувати в комп'ютерну програму спеціальну форму управлінського звіту «Релевантні витрати на замовлення та зберігання матеріальних цінностей» для визначення оптимальної кількості замовлень партій необхідних цінностей з огляду на найнижчий розмір релевантних витрат на їх замовлення та зберігання.

9. Аналітичний інструментарій системи контролю матеріальних цінностей включає систему методів та інструментів для дослідження та контролю руху матеріальних цінностей для зниження ризиків втрат, оптимізації запасів та забезпечення прозорості в процесі управління підприємством. Статистичні методи дозволяють виявити тенденції зміни в наявності та використанні матеріальних цінностей на підприємстві, розрахувати оборотність виробничих запасів та визначити рівень ефективності їх використання. Вплив зміни чистого доходу в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» на оборотність запасів є несуттєвою, зокрема в 2023 році порівняно з 2022 роком зміна становила 0,5 од., тоді як порівняно з 2021 роком зміна склала 0,07 од. Приріст коефіцієнта середньорічної оборотності внаслідок зміни вартості матеріальних цінностей був суттєвим – в 2023 році

проти 2022 року збільшення склало 3,68 од., коливання порівняно з 2021 роком склали 2,18 од. Результати аналітичних процедур є основою для прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання матеріальних цінностей.

10. Контроль матеріальних цінностей необхідний для мінімізації ризиків втрати активів, оптимізації процесів закупівлі й витрачання запасів та забезпечення безперебійної діяльності підприємства вцілому. В досліджуваному в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» контрольні процедури є важливою складовою системи управління бізнесом. Одним з напрямків бізнесу є нагляд за процесом будівництва об'єктів, тому контроль роботи підрядників, закупівлі матеріальних цінностей для виконання робіт тощо здійснюється постійно. Також здійснюється контроль дотримання умов щодо зберігання матеріальних цінностей та витрачання окремих видів запасів в будівництві з метою виявлення фактів завищеного списання цінностей або нецільового списання. Перед складанням фінансової звітності проводиться інвентаризація матеріальних цінностей на підприємстві. Вцілому всі види контрольних заходів щодо операцій з матеріальними цінностями в ТОВ «АРХРОЗВИТОК» є достатньо ефективними й забезпечують обґрунтоване витрачання в процесі діяльності та недопущення втрат та псування цінностей, що сприяє економічній стабільності та розвитку бізнесу.

11. Удосконалення контрольних заходів з наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві сприятиме моніторингу та оптимізації витрат на їх закупівлю та зберігання, уникненню надлишків, випадків псування та понаднормативного використання матеріальних цінностей, підвищить ефективність бізнес-діяльності суб'єкта підприємництва. Напрямки удосконалення контрольного забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві мають бути інтегровані в систему управління підприємством. В кваліфікаційній роботі запропоновано алгоритм ефективного контрольного забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві.

12. Для оцінки системи внутрішнього контролю на підприємстві важливо виявити аспекти, які впливають на систему управління підприємством, і управління запасами зокрема. Перелік питань, які доцільно опрацювати та проконтролювати для потреб аналізу наявності та руху матеріальних цінностей на підприємстві і обґрунтування управлінських рішень, мають стати основою для тестування системи внутрішнього контролю. Розроблений тест контролю матеріальних цінностей на підприємстві дозволить виявити недоліки та слабкі місця в системі контролю матеріальних цінностей на підприємстві та стане основою для оптимізації системи управління матеріальними цінностями в контексті усунення ризиків втрат, скорочення витрат на закупівлю й зберігання, адаптації до змін в бізнес-середовищі, дотримання вимог щодо облікового забезпечення наявності та руху матеріальних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артеменко Н.В. Виробничі запаси: особливості обліку та методичні засади проведення аудиту. Економіка і суспільство. 2017. Випуск № 12. С.665-670. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/110.pdf
2. Бабенко Л. В., Васильєва В. Г., Коновалова О. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами. Економічний простір. 2021. №166. С. 90-96. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/166-16>
3. Баланюк І.Ф., Григорів О.О., Іванюк Т.Л. Організація обліку та контролю готової продукції підприємства. Інноваційна економіка. 2020. № 1–2. С. 157–163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2020_1–2_24
4. Беляєва Л.А., Кучма Л.О. Вплив оцінки використання виробничих запасів на підприємстві для ухвалення ефективних управлінських рішень. Економіка і суспільство. 2018. № 18. С.862-868. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/119.pdf
5. Бондаренко Н., Фелонюк О. Організація складського обліку виробничих запасів на підприємстві. Облік і фінанси. 2021. № 2(92). С. 11–18. URL: <https://afj.org.ua/pdf/825-organizaciya-skladskogo-obliku-virobnichih-zapasiv-na-pidpriemstvi.pdf>
6. Бондаренко Н.М., Сімон Г.С. Організація внутрішнього контролю запасів на підприємстві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. Вип. 23 (2). С.97-100. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/23.pdf>
7. Бондаренко О.М., Руденко Л.О. Організація і методологія проведення аудиту запасів та шляхи його вдосконалення. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-39>
8. Бондаренко О. М., Тітаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. Інвестиції: практика та

- досвід. 2020. № 2. С. 63-67. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2020/12.pdf
9. Візіренко С.В. Шуляк С.А. Удосконалення обліку готової продукції та витрат на збут. Управління змінами та інновації. 2021. № 1. С.24-29. URL: <https://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/download/6/4/>
10. Височан О., Височан О., Коркішко В. Інвентаризація запасів в умовах війни. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, 2024. №20. С. 182-189. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/528/495>
11. Гончарук С., Бойко О. Сучасний стан та напрямки вдосконалення обліку виробничих запасів за національними і міжнародними стандартами. Молодий вчений. 2023. №7 (119). С. 74-78. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-7-119-14>
12. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
13. Гребенюк К.Ю. Особливості контролю матеріальних цінностей на підприємстві. Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: збірник тез II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 30-31 жовтня 2024 р. Дніпро: ДДАЕУ, 2024. С.51-53.
14. Демченко Т. А., Чвертко Л. А. Проблеми обліку виробничих запасів та напрями його вдосконалення на підприємстві. Економічні горизонти. 2017. № 1(2). С. 48–56. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/ekonomichniy_gorizont/2017/1/9.pdf
15. Дутчак І., Гордієнко М., Коверза В. Порівняльний аналіз методів оцінки запасів в бухгалтерському обліку та їх вплив на фінансові результати. Економіка та суспільство. 2024. № (62). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-63>

- 16.Замула І.В., Танасієва М.М. Внутрішній контроль: навч. посіб. Чернівці: Технодрук, 2021. 336 с.
- 17.Ізмайлов Я. О. Свірко С. В. Удосконалення методичних аспектів обліку, аналізу та контролю запасів підприємств. Економіка, управління та адміністрування. 2021. №1(95). С. 39–44. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2021-1\(95\)-39-44](https://doi.org/10.26642/ema-2021-1(95)-39-44)
- 18.Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2019 № 226 зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
- 19.Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: Наказ Держспоживстандарту України 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
- 20.Коблянська І.О., Сіренко А.А., Коблянська Г.Ю. Методика і організація обліку та внутрішнього контролю запасів підприємства в системі управління активами. Modern Economics. 2018. № 7. С. 85-97.
- 21.Козак В., Олійник М. Особливості екаунтингу виробничих запасів в умовах воєнного стану в Україні: уроки з міжнародного досвіду. Економіка та суспільство. 2023. № 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-129>
- 22.Круковська О. В. Удосконалення обліку, інвентаризації та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємствах. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 7. С. 58-61. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2018/13.pdf
- 23.Кудирко О. М. Удосконалення контролю товарних запасів. Ефективна економіка. 2018. №4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/34.pdf
- 24.Кулик В., Карпенко Ю. Процесно-орієнтоване управління виробничими запасами: обліково-аналітичні аспекти. Проблеми

- сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 9. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-09-01>
25. Куць Т., Кондаревич І. Стратегії оптимізації виробничих запасів, як інструмент ефективного управління. Молодий вчений. 2023. №9 (121). С. 22-25. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-9-121-5>
26. Кучмєєв О.О. Особливості управління матеріальними потоками в логістичних системах торговельних підприємств. Причорноморські економічні студії. 2018. Випуск 30-1. С. 99-103. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/30_1_2018/23.pdf
27. Меліхова Т.О., Федоров І.О. Внутрішній контроль виробничих запасів для своєчасного виявлення загроз в системі управління фінансової безпеки підприємства. Агросвіт. 2018. №2. С. 63–70. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/2_2018/11.pdf
28. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку виробничих запасів в сільськогосподарських підприємствах: Наказ Міністерства аграрної політики України № 929 від 21.12.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0929555-07/stru#Stru>
29. Мошковська О., Лахно К. Фінансовий облік і контроль виробничих запасів на молокопереробних підприємствах: аналіз сучасного стану та шляхи вдосконалення. Економіка та суспільство. 2022. № 38. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-68>
30. Назаренко О. В. Точка повторного замовлення товарно-матеріальних цінностей як вагома компонента управлінського обліку. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, (м. Полтава, 23 квітня 2019 р.). – Полтава, 2019. – Ч. 1. – С. 144-147.
31. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України

- № 73 від 07.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
32. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>
33. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.99 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>
34. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.03.1999 р. № 291. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG4185.html
35. Податковий кодекс України: Закон України від 02. 12. 2010 р. № 2755-VI із змінами та доповненнями. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T102755.html#1988
36. Положення про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF#Text>
37. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Мінфіну від 24.05.95 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>
38. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
39. Польова Т. В., Охрей Т. С. Методично-організаційні особливості обліку виробничих запасів підприємств. Економічний простір. 2020. №160. С.124-128. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/160-23>
40. Портоварас Т., Лукановська І. Специфіка, етапи та сучасні сутнісні ознаки процесів контролю й аналізу. Економіка та суспільство. 2024.

- №66. URL:
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4596/4539>
- 41.Правдюк Н.Л. Облікова концепція товарно-матеріальних цінностей в умовах постіндустріальної економіки. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2017. №2. С.21-30. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2017_2_6
- 42.Пристемський О. Організаційно-методичні аспекти внутрішнього контролю витрат підприємства. Scientific Collection «InterConf+». 2023. № 40(183). С. 128–135. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.12.2023.011>
- 43.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
- 44.Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
- 45.Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів: Наказ Міністерства фінансів України № 2 від 10.01.2007. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>
- 46.Пушкарь І.В., Шишкіна А.П. Особливості обліково-аналітичного забезпечення управління запасами. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-74>
- 47.Рубан Л.О., Яковенко Т.І. Економічна сутність поняття виробничих запасів на промисловому підприємстві. Інфраструктура ринку. 2019. - Випуск 34. С.319-324. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/34_2019_ukr/48.pdf
- 48.Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. Галицький економічний вісник. 2023.

- № 2 (81). С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007
- 49.Смалій Ю. О., Бенчак В. І., Польова Т. В. Удосконалення обліку та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємстві. Ефективна економіка. 2019. Вип. 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/177.pdf
- 50.Степаненко О. І. Виробничі запаси: їх економічна природа та роль в господарській діяльності підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2023. Випуск 47. С.108-114. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/47_2023ua/21.pdf
- 51.Столярчук Г.В., Шалун І.М. Удосконалення контролю над рухом товарно-матеріальних цінностей підприємства на основі діджиталізації. Приазовський економічний вісник. 2020. Випуск 5 (22). С.199-204. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/5_22_ukr/37.pdf
- 52.Сусіденко О. В. Контроль товарно-матеріальних цінностей в системі управління підприємствами виробництва. Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. 2018. Вип. 6(71). С. 181-185. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/636771>
- 53.Ткаченко О., Шендрик К. Вивчення методики проведення аудиту виробничих запасів на підприємстві. Економіка та суспільство. 2023. № 53. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-48>
- 54.Хмелюк А.В., Черненко П.В. Організація обліку, контролю та аналізу виробничих запасів. Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету. 2023. № 1(6). С. 135-143. URL: <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/283027>
- 55.Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16.01.2003р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
- 56.Чернецька О.В., Гребенюк К.Ю., Чабаненко Є.Г. Внутрішній контроль діяльності: місце в системі управління та взаємозв'язок з обліково-

- аналітичним ресурсом підприємства. Економіка та суспільство. 2024. № 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4831>
57. Шевченко Л. Я., Мулява В. Р. Сутність виробничих запасів, проблеми обліку та напрями його вдосконалення на підприємстві. Економіка, управління та адміністрування. 2022. №4(102). С. 72–76. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-4\(102\)-72-76](https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-72-76)
58. Шендригоренко М.Т. Виробничі запаси: нормативно-правове регулювання обліку та пропозиції з підвищення ефективності внутрішнього аудиту. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2019. №1. С. 182-187. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1405/1/Shendruhorenko_article_01_2019.pdf
59. Щодо визначення терміну "товарно-матеріальні цінності": Лист Міністерства фінансів України №31-34000-20-16/3985 від 28.02.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3985201-07#Text>
60. Maksymenko I. Accounting and analytical procurement of state financial control and directions of its implementation in Ukraine / I. Maksymenko, T. Melikhova // Baltic Journal of Economic Studies, Volume 3 Number 5. Riga: Publishing House "Baltija Publishing", 2017, P. 268-275.
61. Hirotsugu Kitada, Tatsumasa Tennojiya, Jaehong Kim, Akira Higashida. Management practice of material flow cost accounting and its discontinuance. Cleaner Environmental Systems. 2022. Vol. 6. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666789422000204>